

**Examensarbete 15 hp
Musiklärarexamen**

2008

Ola Gustafsson

Musikklasser och kreativitet

Handledare: Ronny Lindeborg

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	3
Sammanfattning	4
Bakgrund	5
Introduktion	5
Min arbetsplats	6
Estetisk verksamhet musik.....	6
Rudbecks musikklasser.....	6
Skolverket	7
Kreativitet i undervisningen.....	7
Varifrån kommer eleverna?	8
Elever som inte gått musikklass i grundskolan: IMG	9
Elever som gått musikklass i grundskolan: MG	9
Brister i de kreativa momenten	10
Om solosångsundervisning	10
Litteraturgenomgång	11
Kreativ undervisning och undervisning i kreativitet	11
Den skapande människan	12
Den tillåtande omgivningen.....	13
Kursbeskrivningar	14
Syfte	15
Metod	15
Intervjuer	15
Analys.....	17
Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?	17
Anser du att musikklass är en musikaliskt kreativ miljö?	18
Kan för mycket musikteoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers musikkreativitet.....	19
Hur påverkar körsång elevers kreativitet?	20
Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?.....	20
Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?.....	21
Påstående: Före detta musikklasser elever mer hämmade än andra.....	22
Slutsatser av analys	22
Diskussion	24
Skillnader mellan MG och IMG	24
Körundervisning.....	25
Hur följs skolverkets riktlinjer?	25
Slutord	26
Metoddiskussion	26
Tänkbara framtida forskningsprojekt.....	27
Källor och Litteratur.....	28
Bilagor	30

Sammanfattning

Vid varje tillfälle ett musikstycke framförs, återaktiveras kompositörens process och utövaren eller orkesterledaren blir medkonstnär genom sina beslut om styckets tolkning. En sångare tolkar musik samt en text, med krav på inlevelse och scenisk närvaro. En musikpedagog bör visa på den frihet och det ansvar som ligger i att kreativt tolka, samt göra eleverna medvetna om denna medskapande funktion.

På gymnasiet Rudbeck i Sollentuna finns musikelever fördelade mellan ESVMU, som är ett av tre valbara och obligatoriska kärnämnen, samt Musikklass, som kräver förkunskaper och har antagningsprov där körvana är en fördel och till stor del består av elever som gått musikklass även i grundskolan. Dessa elever uppvisar goda teoretiska förkunskaper men tenderar att ha brister i de kreativa momenten samt vissa problem gällande rösttekniskt arbete.

Författare i ämnet visar på vikten av att stimulera elevers lust till sin naturliga kreativitet och skapa förutsättningar – samt att minimera prestationskrav – så att alla vågar pröva och göra misstag.

Skolverket ställer krav på både teoretiska och kreativa uppgifter i undervisningen på gymnasiet. En undersökning av styrdokument för olika musikklasser på grundskolenivå visar att några, men inte alla, nämner kreativitet som ett viktigt inslag i undervisningen.

I undersökningen intervjuas musikpedagoger på gymnasiet, som får redogöra för om de upplever skillnader mellan elever som gått musikklass i grundskolan och de som inte gjort det. Många upplever att elever från musikklasser uppvisar vissa hämningar gällande sin kreativitet. Det konstateras att dessa elever gått i musikklasser med kör som huvudaktivitet och att körsång till sin natur är styrd och inte ett forum för individuellt skapande.

Bakgrund

Introduktion

Den främsta anledningen till att jag valt att arbeta med musikundervisning, är att jag fascineras av människans skaparkraft. Jag motiveras av mitt eget lyckorus som inträder i stunder då jag själv är fullständigt uppslukad av musikskapandet. Lika viktigt som att jag får spela för andra, är – tack vare mitt yrke – att jag har getts möjlighet att bjuda in andra till skapandets värld. Om jag har något som kan närma sig "ett kall", är det att inspirera andra till att hitta sina former för den egna kreativiteten. Att skapa, om än litet, torftigt, falskt eller genialiskt är något fantastiskt. Skapandet i sig, har ett egenvärde och kan kännas större än resultatet.

Till skillnad från en tavla, en skulptur, ett arkitektoniskt verk, en film, ett foto eller inspelad musik, återskapas musiken om och om igen, varje gång den i realtid framförs av en levande musiker i en ensemble eller av en solist. Liksom ett teaterstycke – som även om man följer manuset till punkt och pricka aldrig blir likadant varje gång det framförs – genomgår ett musikstycke en återfödelse vid varje framförande. Alltså återaktiveras den konstnärliga processen av utövarna och de blir medskapare, medkonstnärer.

När en kompositör skriver ner sin musik förmedlar denna så mycket information som den känner är nödvändig och det kreativa arbetet tas vid av utövaren. Denne tar in informationen, tolkar den och tar egna beslut om hur stycket skall ljuda. Ofta är det ju inte bara en utövare. I en orkester är det orkesterledaren som är den som skall tolka en kompositörs verk och förmedla sin tolkning till orkestern. Orkestermedlemmarna tar i sin tur vid, och spelar det de tycker sig förstå av orkesterledarens önskemål. Resultatet blir en kedja av små och stora beslut där flera personer jobbar mer eller mindre kreativt.

Som musiker i en mindre ensemble eller som solist, ställs större krav på dennes enskildes kreativa engagemang. Tillsammans med kompositören blir musikern en skapande konstnär. Denne har nu både ansvar att följa kompositörens vilja men även en frihet att välja hur mycket av egna idéer denne skall bidra med. Det är viktigt att musikern är förtrogen inom genren.

I klassisk konstmusik ger informationen oftast relativt snäva tolkningsramar. Även om tolkningen håller sig inom dessa, förväntar sig både kompositör och åhörare att musikern bidrar med ett personligt uttryck.

Det finns andra genrer som ställer högre krav på musikern som medskapande konstnär. Inom improvisationsmusik t.ex. jazz, blues och soul, förväntas det att man skall tillföra något personligt. I mycket av den nedtecknade jazzmusiken, t.ex. från "Real Book", är informationen avsiktligt sparsam för att inbjuda till, men även ställa krav på att musikern själv skall tillföra det som inte står skrivet. Termer som crescendo, utskrivna legatobågar m.m. är mycket sällan förekommande. Det musikaliska tolkningsarbetet är helt avgörande.

En sångare har inte bara musiken utan även oftast en text att tolka. Det gäller att få lyssnaren att känna sig övertygad om att sångaren menar varje ord. Även om någon annan skrev orden, gäller det att göra texten till sin egen, liknande det förarbete en skådespelare genomgår i tolkningen av ett manus. Tydligast blir det i olika musikteaterformer såsom opera och musikal. Där är skådespeleriet och sången i symbios och kravet på scenisk närvaro och inlevelse viktigt.

Oavsett vilken roll man har i den skapande kedja, har man alltså möjligheten att vara medskapare, men – anser jag – även ett ansvar. Som musiker bör man, med respekt för så väl kompositör, åhörare och sig själv, engagerat bidra med en förnyelse av musiken.

Jag vill som musikpedagog bidra till elevernas insikt om den kreativa potential var och en bär inom sig. Jag vill också förmedla vikten av att vara medveten om den medskapande funktion man har inom alla musikens områden.

Min arbetsplats

Jag jobbar som musikpedagog och musiker främst inom det vokala området. I tio år har jag haft Rudbeck gymnasium i Sollentuna som min huvudsakliga arbetsplats. Jag har även undervisat i solosång inom jazz, pop-rock och musikal på bl.a. Kulturama och på Värmdö Gymnasiums estetiska program och hela tiden varit aktiv som sångare, pianist och arrangör. Jag undervisar bl.a. i kurserna Estetisk verksamhet musik och musikklasser som jag i denna uppsats i huvudsak kommer att förhålla mig till.

Estetisk verksamhet musik

Estetisk verksamhet, ESV (50 poäng), är ett av gymnasiets kärnämnen, det vill säga ett ämne eller kurs som ingår i alla program på gymnasieskolan. Eleven kan välja mellan tre estetiska verksamhetsämnen nämligen bild, drama eller musik (ESVMU). Eleverna gör alltså ett val efter vad de är mest intresserade av – eller minst ointresserade av.

Grupper består därför ofta av en brokig skara elever, med mycket skiftande förkunskaper. Undervisningen är främst inriktad på sång- och ensemblespel. Eleverna får i olika genrer sjunga en- och flerstämmigt samt lära sig grunderna på olika kompinstrument som gitarr, piano, elbas och trumset. De är ofta tre till sex elever tillsammans i en ensemble och jobbar med en låt i fyra till sex undervisningstimmar. Sedan samlas alla grupper och de spelar upp sina resultat för varandra. Till nästa låt kan ensemblekonstellationen ha förändrats till antal och medlemmar.

Detta upplägg blandas med musikteori där man går igenom grundläggande musikaliska begrepp som tonsystem, skalor, ackord, notvärden, puls, takt och rytm. För att vidga elevernas musikaliska vyer presenterar jag musik från olika traditioner och stilar och eleverna får även de ta med sig musik som gruppen tillsammans analyserar och diskuterar kring.

Rudbecks musikklasser

I Sverige finns många olika typer av profilklasser med musikinriktning. Exempel på inriktningar är orkester, rock & pop, solosång, musikal och kör. De flesta skolor har bestämda krav på förkunskaper och talang, och eleverna får därför genomgå ett antagningsprov. Detsamma gäller antagning till Rudbecks musikklasser.

Rudbecks musikklasser har först och främst en vokalt inriktad undervisning och ställer relativt höga krav på dem som söker. Intresserade årskurs 9-elever får komma till skolan och träffa en grupp lärare för ett antagningsprov. Provet består i att eleven först får sjunga en valfri sång och en på förhand tilldelad visa. Därefter får eleven bl.a. härma försjungna fraser och visa att hon eller han tillsammans med andra kan hålla en egen stämma – både på gehör och efter noter. Till sist får de sjunga ett enklare stycke a vista och göra ett skriftligt teoriprov.

I musikklasserna fördelas musikundervisningen varje vecka enligt följande: två timmar kör, 70 minuter rock & pop ensemble och teori, samt 70 minuter solosång i en grupp på maximalt sex elever.

I sånggrupp årskurs 1 sjunger man en blandad repertoar med visor, musikal, och enklare jazz och pop. Årskurs 2 inriktas mycket på klassisk sångteknik och repertoar som hör till, och en period av musik som går under begreppet afro-amerikans inriktning, exempelvis jazz, pop, soul. När eleverna går i årskurs 3 väljer de i sånggrupp mellan fyra olika inriktningar som de behåller hela läsåret: Klassisk, Rock & Pop, Jazz & Visa och Musikal.

Skolverket

I Läroplan för de frivilliga skolformerna (LPF 94, 1994) kan man läsa att gymnasiet skall, förutom att förmedla kunskaper, få eleverna att själva utveckla dessa. Eleverna ska skaffa sig en grund att leva som ansvarskännande medborgare. De skall kunna tänka kritiskt, ta ansvar och ta egna initiativ och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. (LPF 94, 1994)

Med andra ord skall skolan skapa förutsättningar för eleverna att utvecklas till hela människor med människans alla unika egenskaper. Det estetiska ses som en naturlig del i denna utveckling. Att kursen Estetisk verksamhet är ett av de nationella programmens åtta kärnämnen visar på den vikt Skolverket tycker att ämnet har.

Ordet kreativitet har en naturlig koppling till estetiska uttryck och Skolverket nämner det bl.a. när de behandlar ämnet estetisk verksamhet under rubrik ”Ämnets syfte”. Ämnet skall enligt Skolverket ”... utveckla och stimulera elevens kreativitet och lust att använda estetiska uttrycksmedel för att uttrycka tankar, känslor och handlingar.”

I betygskriterierna kräver man för ett VG att man kan uttrycka sig ”på ett kreativt sätt i nya sammanhang” (Skolverket) och för ett MVG skall man uttrycka sig ”på ett personligt och kreativt sätt”. (Skolverket)

Många av Skolverkets formuleringar i styrdokument för estetisk verksamhet kan antas vara medvetet oprecisa i sin utformning för att passa in på alla de tre inriktningarna bild, drama och musik. Det finns inga specifika krav om vilka tekniker som skall användas i t.ex. musikvarianten. Detta ger pedagoger en relativt stor tolkningsram att förhålla sig till.

Skolverkets mål för musikundervisningen på grundskolan skiljer däremot på de estetiska ämnena och målen är riktade direkt till musikämnet eller bildämnet och formuleringarna blir mer exakta. I och med dessa preciserade formuleringar kan man få uppfattningen att målen är högre satta på grundskolan än på gymnasiet.

Det är dock många inom musikämbudet som delar erfarenheten att man på grundskolan inte alltid når upp till Skolverkets mål.

Kreativitet i undervisningen

I gymnasiet Rudbecks musikundervisning finns det – som Skolverket efterfrågar – situationer där elevernas kreativitet efterfrågas. I ESVMU uppmanas elever att komma med förslag på hur musik skall framföras. Ibland får eleverna komponera egen musik till befintliga texter, som de sedan framför. De uppmanas till att finna egna lösningar för att t.ex. få det att låta så likt en inspelning som möjligt eller kanske tvärt om att hitta en alternativ tolkning.

Musikklass elevernas kreativitet efterfrågas också i olika undervisningssituationer. I ensemble och teori får de själva arrangera och skriva låtar för egna popensembler. Vissa teoretiska delmoment är mer inriktade på friare skapande medan andra är mer styrda t.ex. arrangering och komposition utifrån den fyrstämmiga satsens principer. I sånggruppsundervisningen får de komma med kreativa förslag hur musik skall framföras, diskutera och tolka sångtexter samt arbeta med scenisk gestaltning.

Även den del i sångundervisningen som handlar om sångteknik, anser jag, kräver ett kreativt förhållningssätt. Eftersom ingen röst är den andra lik, är förutsättningarna olika för varje sångare. Visst kan man som sångpedagog veta att principerna för en framgångsrik röstlig utveckling är desamma, men eleven måste arbeta både intuitivt, frimodigt och ha ett fantasifullt arbetssätt för att hitta tekniken för *sin* röst.

Istället för att i en sånglektion förklara det faktiska mekaniska arbetet i röstapparaten brukar man inom sångteknikundervisning använda abstrakta uttryck och begrepp som förklarar en känsla eller en bild för att hitta nya sångsätt. En beskrivning som ”se tonerna som pärlor på ett snöre som dras ut ur munnen” eller ”känn det som ett spetsigt ägg i gommen” kan ge eleven en aha-upplevelse och en push i rätt riktning mot sångliga framsteg. Det är så gott som omöjligt att förstå vad som egentligen händer, förklarat med fysiologiska och medicinska termer.

Detta ställer givetvis krav på elevernas engagemang. De måste närma sig sina sångtekniska utmaningar med ett öppet sinne och med stor portion av fantasi och nyfikenhet. Och precis som en utförsåkare måste våga ramla utan att deppa ihop, måste en sångare våga utmana sin kropp och sjunga fel – ja ibland riktigt fullt – och sedan skratta åt det.

Varifrån kommer eleverna?

Rudbeck är ett gymnasium i Sollentuna har ett stort antal elever, läsåret 2007–2008 närmare 2000 elever, och ett mycket stort upptagningsområde. I och med att eleverna kommer från många olika skolor skiftar elevernas musikaliska förkunskaper.

Vissa elever har haft turen att bli undervisade av en engagerad och kunnig musiklektör, på en skola där ledningen tagit Skolverkets mål på allvar och därmed erbjudit den utrustning och lokaler, som behövs för en god musikundervisning. Dessa elever visar ofta goda grundkunskaper och många har säkert blivit inspirerade till att ägna stor del av sin fritid åt musik.

Andra har inte haft samma tur. Det finns skolor där eleverna haft många tillfälliga, ofta utbildade musiklektörer i för verksamheten dåligt utrustade lokaler, utan tillgång till musikinstrument. Enligt elevens vittnesmål har musikundervisning ibland mest handlat om att lyssna på skivor och på sin höjd sjunga någon enstaka julsång och vårsång. För många elever har dessa erfarenheter satt sina spår i form av dåliga förkunskaper och ett ointresse för musikundervisning och de väljer inte musik som estetisk verksamhet på gymnasiet.

Många elever har ändå ett genuint musikintresse trots brister i grundskolans musikundervisning. De har kanske möjlighet att utanför skolan, t.ex. kulturskola, i olika kyrkoförsamlingar och studieförbund, ha ett aktivt musikliv, och på så sätt kunnat

kompensera med att skaffa sig musikaliska grundkunskaper. Andra har ett aktivt garagebands-musicerande i ryggen och väljer av den anledningen att läsa ESVMU.

Det finns även ESVMU-elever som i grundskolan gått i olika typer av musikklasser. Många av dem har gjort det sedan åk 4 och dessa elever har så gott som alltid goda grundkunskaper i teori och verkar ofta känna sig bekväma och avspända i musikundervisningssituationen.

En stor del av eleverna i gymnasiet Rudbecks musikklasser, mellan 50 och 80 procent, hör till dem som gått musikklass även i grundskolan. Dessa elever kommer uteslutande från musikklasser med vokal profil eftersom även Rudbeck har den inriktningen. Elever som under tre till sex år har fått möjligheten att musicera flera gånger i veckan har ofta ett försprång när det gäller att klara inträdesprovet till gymnasiets musikklasser jämfört med andra grundskoleelever. Det är mycket tack vare dessa elever som i grundskolan sjungit mycket och blivit vana och duktiga körsångare som Rudbecks musikklasser kan hålla en så pass hög nivå på körverksamheten som de har. De elever i Rudbecks musikklasser som inte gått musikklass i grundskolan, kommer från alla typer av skolor, med varierande musikundervisning. Gemensamt för dessa elever är dock att de på det ena eller andra sättet, genom kulturskolan, studieförbund, församling, eller på egen hand, skaffat sig tillräckliga kunskaper för att klara antagningskriterierna till Rudbecks musikklass.

Olikheter finns ju naturligt mellan olika individer och en blandning av personligheter och begåvningar är lika självklart, som stimulerande i en klass. Förutom de skillnader i bakgrund som jag tidigare nämnt, med olika förkunskaper och vana, finns det skillnader som mer går ut på varierande förmåga att ta till sig undervisningen på gymnasiet.

Elever som inte gått musikklass i grundskolan: IMG

Som tidigare nämnts kan man anta att de elever som inte är intresserad av musik, inte väljer musik som estetisk verksamhet på gymnasiet. De flesta elever i ESVMU-kursen är på något sätt intresserade av att lära sig mer om musik och vissa visar stor entusiasm. För de elever som inte gått musikklass förut, som sökt musikklass och kommit in, är intresset ofta ännu större. En elev som har lärt sig tillräckligt med musikteori på fritiden för att klara antagningsprovet, och kanske till och med är helt självlärd, har ofta ett stort musikintresse och är motiverad till musikundervisningen.

Även om många visar sig ha stora brister i både teori och t.ex. körvana i början, tar det inte lång tid innan de flesta ligger i fas med de elever som sjungit i kör i många år. I undervisningen i solosång tar oftast nybörjarna entusiastiskt emot instruktioner, trots att de inte har något vana med det, och är inte rädda att pröva sig fram för att lära känna sin röst.

Elever som gått musikklass i grundskolan: MG

De som gått tre eller flera år i musikklass i grundskolan har med många år av övning i körsång i ryggen, är ofta lyhörda för musikaliska instruktioner och förstår hur man skall disciplinera sina musikstudier. De har dessutom ofta goda teoretiska grundkunskaper.

Om alla grundskolor skulle lyckas med Skolverkets mål vad gäller grundläggande musikkunskaper så skulle undervisningen i ESVMU kunna ligga på en betydligt högre nivå än vad som är en realitet i dag. När man läser Skolverkets grundskolemål och ställer de mot gymnasieelevers förkunskaper kan man konstatera att det, med få

undantag, är musikklasserna som når målen.

Brister i de kreativa momenten

Det är dock inte bara teoretiska grundkunskaper och musikaliska färdigheter som Skolverket efterfrågar i grundskolan utan även kreativitet. Man skulle tro att eleverna som gått i musikklass har ett försprång på alla områden inom musikundervisningen, men mina erfarenheter säger mig att så inte verkar vara fallet. När det kommer till att utföra kreativa uppgifter, verkar det inte vara en fördel att ha gått musikklass.

Brister i de kreativa momenten, leder till att vissa före detta musikklasselärover i kursen ESVMU, inte klarar att nå det betyg som både de och jag förväntat oss. Ingen av dessa elever har visserligen riskerat ett IG som betyg, men jag har ett flertal exempel på elever som ligger på ett G+ i kursen ESVMU trots att de hade betyget MVG i musik från musikklass i grundskolan.

Vad är det då som saknas hos dessa elever? I början av kursen ESVMU, när undervisningen är relativt styrd av mig som pedagog, brukar det fungera tillfredställande. När jag däremot i ett senare skede ger dem friare uppgifter som handlar om att ta egna kreativa beslut, märker jag hos vissa elever en handfallenhet som jag inte förväntat mig.

Dessa elever kan visa tecken på handlingsförlamning eller att vara rådvilla när det gäller att t.ex. arrangera en låt. Det kan även ta sig uttryck i att de inte tar initiativ i grupparbeten, utan väntar på att kamrater, eller läraren, skall komma med idéerna. Det saknas ett driv i arbetsprocessen, som om energin till skapande inte finns att tillgå. Visst kan man även finna denna handfallenhet hos andra elevkategorier men musiken är ju deras "hemmaplan". Man kan önska att de skulle trivas med musikundervisningens alla situationer och särskilt i de moment som innehåller estetikens grundstoff: kreativitet, fantasi och skapande.

Även en del av de elever som når till ett MVG på grund av goda prestationer i alla andra delmoment, som sång- och instrumentskicklighet och musikalisk förståelse, kan visa tendenser på låsningar när det gäller de kreativt kopplade uppgifterna. Det är ofta som jag har sett MG bli "omsprungna" av andra elever när det kommer till friare uppgifter. Vissa som inte når upp till sitt förväntade betyg ser ändå sina svagheter och kan acceptera sitt betyg medan andra inte gör det. Vissa elever hävdar att de, eftersom de kan hålla en sångstämma och kan musikteorin, är värda ett MVG. Men både jag och Skolverket ställer högre krav än så.

Om solosångsundervisning

Även i ämnet "solosång", ser jag att vissa MG har svårt att på ett frimodigt sätt ta sig an sånguppgifterna fast man är på deras "hemmaplan". Detta gäller både estetiska och konstnärliga beslut samt sångteknisk utveckling. Det känns lite förvånande och samtidigt lite sorgligt, att de som sysslat med musik så pass mycket inte har förstått att man *får* påverka musiken med egna idéer. De har svårt att komma med något eget och jag ser en försiktighet, som om det vore meningen att det skall bli perfekt från början. Naturligtvis vet jag, och är förstående till, att de flesta känner tvekan inför att sjunga solo om man inte gjort det förr. Men mina upplevelser och erfarenheter kommer av att jag jämfört MG med IMG och sångare på estetiska program.

Jag tycker mig märka att det finns en försiktighet även när det gäller den sångtekniska undervisningen. De känns som om MG är alltför måna om att det ska bli rätt och låta snyggt och därför inte vågar prova på nya sätt att sjunga.

Om jag jämför Rudbecks musikklass elever med eleverna jag undervisade på estetiska programmet på Värmdö gymnasium blir skillnaden tydlig. Den tonala svårighetsnivån de hade på Värmdös gymnasium hade Rudbecks musikklass elever med lätthet klarat, både när det gäller att ta sig in på utbildningen och där sköta studierna. Många av eleverna på Värmdö gymnasium var ovana körsångare och många tog sina första sånglektioner på estetiska programmet. Deras sångensemble, som ändå bestod av elever med sång som huvudinstrument, kunde inte på långa vägar mäta sig med Rudbeckelever vad det gäller tonal svårighetsnivå på kör och vokalensemble. Flera Värmdöelever kunde också ses som lite slarviga och lätt bohemiska och skötte inte alltid sina studier på det sätt lärarna önskade. Att utöver det musikaliska, även stimulera de ovana Värmdöeleverna till att hitta en bättre studieteknik blev en naturlig del i undervisningen. Men trots denna ovana och oförmåga till musikstudier, fanns det i undervisningssituationen en vilja och energi att ta sig an sångtekniska instruktioner som jag sällan ser hos musikklass elever på Rudbeck.

Det kan tyckas konstigt att vana, musikaliskt drivna elever efter sex år i musikklass, inte vågar ta sig an utmaningarna som sångundervisning innebär, på samma sätt som de relativt ovana eleverna på Värmdö gymnasium gjorde.

Litteraturgenomgång

Kreativ undervisning och undervisning i kreativitet

Kreativitet är ett komplext uttryck som används flitigt i ett otal sammanhang. Begreppet används ofta inom konsten, inom forskningen men också på ett klichéartat och ofta slarvigt sätt i platsannonser eller i olika företags målsättningar. Begreppet har en tendens att svälla ut, bli luddigt, ogripbart och få allt mer urvattnad betydelse. Man kan i litteratur som berör kreativitet konstatera, att författare ofta kämpat med att definiera begreppet på ett kort och precist sätt. Nina Burton (2002) uttrycker detta problem så här:

Det är minsann inte lätt att nagla fast kreativiteten. Dels speglar den olika epokers och kulturers ideal, dels rör den olika områden. Litteratur-, konst- och naturvetenskap har liksom estetiken koncentrerat sig på de kreativa resultaten. Psykologin har lagt vikten vid skapande personer och skapande processer. Sociologin och kulturvetenskapen har intresserat sig för kreativa miljöer. Att från så skilda utgångspunkter få en exakt definition är förstås hopplöst. (Burton, 2002 s. 25–26)

Min uppsats utgår inte från den estetiska produkten ur ett konstnärligt perspektiv. Det är elevens process att finna sin kreativitet som står i fokus, samt pedagogens roll i denna process. Därmed blir de definitioner man finner inom psykologins och sociologins terminologi, det väsentliga i uppsatsen. I presentationen av litteraturen ges exempel på hur man inom dessa vetenskaper på olika sätt kan belysa företeelsen kreativitet.

Den skapande människan

Det är människans kreativa aktivitet som gör henne till en framåtskridande varelse, som skapar sin framtid och samtidigt förändrar sin nutid. Kreativitet och estetik finns redan hos det lilla barnet och i leken bearbetar barnet sina tidigare upplevelser och tillverkar med fantasins hjälp en ny situation - gör den till "sin egen". Det är i den processen som kreativiteten föds. Grunden till skapande uppstår enligt Vygotskij i tre steg: ett behov, en önskan, en strävan. Det finns likheter mellan en vetenskapsmans eller konstnärs banbrytande framsteg och de framsteg som barn gör, vilka vanligtvis betraktas som steg i en naturlig utveckling. Både barnets och forskarens progression följer samma mönster. Det finns ett hinder, en utmaning, som leder till ett behov av förändring. En fullkomligt anpassad människa vill inget, strävar inte mot något (Vygotskij, 1995). Om en pedagog ämnar föra en kreativ undervisning bör denne alltså skapa "obekväma situationer" för att hos eleverna locka fram en lust till förändring. Förändringen påbörjas i fantasin där en lösning på problemet tar form. Det är fantasin som är grunden för varje kreativ aktivitet inom kulturens områden och möjliggör framsteg inom såväl konsten, vetenskapen som det tekniska området. "Den skapande fantasin strävar i sin fullständiga form efter att bekräfta sig själv och ta gestalt genom en handling som inte bara existerar för skaparen själv, utan också för alla andra"(Vygotskij, 1995 s. 49)

Kirsten Drotner uttrycker även hon att fantasin kan betraktas som ett estetikens råmaterial. Den estetiska produkten får sedan sin gestalt i och med den kreativa handlingen. (Drotner, 2001)

Rollo May tar en skarpare hållning i definition av kreativitet. May anser att det först är när vi medvetet gör ett val att försöka bryta nya vägar som vi kan kallas kreativa i ordets rätta bemärkelse. Det handlar om modet att bryta nya vägar och medvetet överskrida gränser. Man behöver alltså vara förtrogen med den uttrycksform man ämnar tillämpa och de ramverk som uttrycket traditionellt omger sig med, för att i nästa skede ifrågasätta och bryta mot desamma. När May definierar begreppet kreativitet, avgränsar han det i förhållande till dess pseudoformer, det vill säga kreativitet som ytlig esteticism, och uppfattar dess sanna form, det vill säga den process genom vilket någonting nytt skapas. (May, 1998)

Vi måste alltså ha den ovan nämnda skiljelinjen fullt klar för oss, om vår undersökning av kreativiteten skall tränga under ytan. Vi sysslar här inte med hobbies, gör-det-självt-kurser, hobbymålning eller andra sätt att fylla fritiden. Ingenting har varit mer katastrofalt för den egentliga innebörden av begreppet kreativitet än föreställningen att den är något man bara ägnar sig åt under veckohelgen! (May, 1998, sid 36)

Sant kreativt arbete kräver totalt engagemang och samtidigt en medvetenhet om att man i slutändan mycket väl kan ha fel. Detta dialektiska förhållande mellan övertygelse och tvivel är kännetecknande för de högsta former av mod enligt May (1998) Dock skall man vara på det klara med att Rollo May ser kreativiteten som något som alla bär inom sig.

Lennart Reimers beskriver även han kreativitet som allmänmänsklig kraft och en potential, som inte är förbehållen dem som skapar konstverk på hög, originell nivå, som målaren, författaren, komponisten utan som en naturlig kraft som vi alla har och bör odla. (Reimers, 1977)

Den tillåtande omgivningen

Om vi i skolan – som Skolverket vill – skall odla denna mänskliga egenskap – hur ska vi i så fall arbeta? Ralph J Hallman (1977) hänvisar till forskningsrapporter som stöder ståndpunkten att det verkligen går att undervisa i kreativitet, men att det inte sker genom traditionella auktoritära metoder. Hallman har gjort en sammanställning av forskning på gynnsamma respektive ogynnsamma förutsättningar för kreativt skapande. Dessa förutsättningar redovisar han i punktform i två olika listor: Enligt den första punkten i listan över företeelser som är till hjälp för kreativ undervisning, gäller det att den kreativa läraren ser till att elevens inläring är *själv-initierad*. Detta är en gammal princip som visserligen gäller för all undervisning, men är, enligt Hallman, nödvändig om man efterfrågar kreativa svar. Själv-initieringen utgår ifrån lusten till förändring och kunskap.

Åsa Moberg (2006) berör detta resonemang och understryker att det inte är utbildning utan lusten till lärande som leder till den sanna kunskapen. Hon ser att människans framsteg blir större med hjälp av nyfikenhet och öppenhet, än när man med disciplin tvingar in information. När någon inte kan låta bli att lära sig nya saker har denne funnit den nyfikenhet Moberg kallar för lustpunkten och är den punkt som eleven måste nå om inläringen ska ta fart. Inläring är enligt Moberg mer en fråga om öppenhet än om studier.

Visst kan man önska att allt lärande bestod av spännande och intressanta utmaningar. Dock finns det moment som inte upplevs så inspirerande, men som är nödvändiga för att i ett senare skede, bli ett viktiga kreativa verktyg. Dessa kan vara övningsmoment och utantillinläring som kanske inte omedelbara visar resultat som t.ex. fingerteknikövningar på piano eller gitarr, stöd och ambisövningar för blåsinstrument, vokalplaceringsövningar för sångare m.m. Detta tar Hallman (1977) upp i sin lista över gynnsamma företeelser för en kreativ undervisning.

Den kreativa läraren uppmuntrar eleverna till överinläring, till att ta emot information, intryck och kunskap. Att detta sätt att lära sig och att lära ut kräver enorm självdisciplin måste eleven acceptera. Detta är ett slags disciplin som eleven kan prestera först när han finner nöje i plågan och i det hårda arbete som är nödvändigt. Överinläring verkar kreativt därigenom att det tillåter eleven att lösgöra sig från materialet, så att det blir plastiskt och föremål för en ny uppbyggnad. (Reimers, 1977, sid 161)

En pedagogisk utmaning ligger i det dialektiska förhållandet mellan att – å ena sidan lära ut regler, teoretiska verktyg och visa de upptrampade stigarna – och å andra sidan, uppmuntra till att avvika från desamma. Utmaningen finns i att som pedagog känna av i vilka skeden man skall "släppa loss" eleverna.

I Fredriksson (2005) visar de intervjuade lärarna olika synsätt på hur och i vilka skeenden kreativiteten bör övas. Inom en grupp fanns åsikten att kreativitet bör få utrymme under hela undervisningsprocessen, att den övas hela tiden ju mer teoretiska kunskaper och musikaliska färdigheter eleven får. I samma grupp fanns andra som resonerade att baskunskaper bör sättas först och att det kreativa arbetet startas först i ett senare skede. De intervjuade lärarna verkade dock eniga om att eleverna bör ges större utrymme för kreativitet, ju längre de kommit i sin musikaliska utveckling.

Flera författare nämner att kreativt arbete bäst sker i en öppen, tillåtande och icke auktoritär miljö. (Sundin, 1988; Reimers, 1977; Hallman, 1977) Om elever i framtiden skall våga visa det mod som Rollo May (1998) efterfrågar, bör pedagogen som undervisar i kreativitet bädda för att eleverna ska känna sig trygga att landa mjukt. På så sätt byggs en frimodighet upp hos eleven. I litteratur inom ämnet mental träning, ses det

som ett faktum att rädsla och för stor respekt för utmaningar sätter käppar i hjulet för alla svåra uppgifter.

Tommer (2006) registrerade i sin undersökning att mer "avspända" instruktioner inför en kompositionsuppgift, uppmuntrar till mer kreativa lösningar. Den ena av de två undersökningsgrupperna gavs mer prestigeladdade instruktioner och ord som förstärkte en uppfattning av att kreativitet är något extraordinärt, märkvärdigt och svårt användes. Detta ledde till att många i denna undersökningsgrupp byggde upp en prestationsångest (Tommer, 2006). I Fredriksson (2005) nämns vikten av att motverka sådana kontraproduktiva tendenser, och att detta är en av lärarens viktigaste uppgifter inom kreativ undervisning.

En aspekt i denna problematik är att elever går i skolan där mycket kretsar kring bedömningar av slutresultat såsom betyg och provresultat. Hallman (1977) tar, i sin sammanställning av ogynnsamma förutsättningar för kreativt skapande upp detta och varnar för överbetoning av dessa belöningar. Det finns en risk att det väcker en defensiv hållning från elevernas sida och äventyrar uppfinningsförmågan. Han frågar sig om kanske alla sorters värderingar, inklusive beröm, förhindrar de produktiva tendenserna. Överhuvudtaget är accentuering på framgång något som leder bort energin från de kreativa processerna och koncentrerar sig på resultatet i stället för processen.

I musikklass med vokal inriktning blir körsången en stor del av undervisningen. Lutteman (2006) tar upp svårigheten i hur man förhåller sig kreativ till detta ämne och skriver att körsång handlar om en kombination av underordnande och initiativ. Lutteman anser att körsång handlar om en slags kreativitet och att det skapas i det gemensamma arbetet med ett stycke, även om det kanske sker inom ramar uppsatta av andra. Hon skriver:

Även om dirigenten och notbilden styr hur stycket skall formas är det till slut de enskilda musikerna som måste hitta uttrycket. Utan kommunikation och närvaro med dirigenten – och där igenom publiken – lever inte musiken. (Lutteman, 2006, sid. 50)

Kursbeskrivningar

I Hovlund (2001) nämns musikklassers lokala kursbeskrivningar och deras förhållningssätt till Skolverkets mål. Det uppmärksammas att några av musikklasserna som ingick i studien inte följer Skolverkets kursplan vad gäller musikundervisning. Även om man genom sången kan lotsa eleverna in i musiken både teoretiskt, gehörmässigt och känslomässigt (Wohlfeil, 1993) uttrycker Hovlund en viss skepsis mot att vissa musikklasser plockar bort delmoment i undervisningen. Det är främst delmomenten "instrumentalspel" och "musik från olika genrer", som uppfattas som åsidosatta. Kreativt arbete är inte fokus i Hovlunds undersökning, och nämns därför inte som ett eventuellt åsidosatt delmoment.

Wohlfeil (1993) uppmärksammade redan 1993 i en studie av musikklasser i Stockholmsområdet, att Adolf Fredriks musikklasser inte ansåg sig ha utrymme för instrumentalspel i undervisningen, något som står i strid med Skolverkets kursplan för grundskolan.

För att få reda på hur det står till i dag kan man via Internet få tillgång till många av de olika musikklassernas styrdokument gällande deras verksamhet. Av de grundskolemusikklasser som berörs i denna uppsats, nämner de alla utom tre, att de har någon typ av instrumentalspel. Två musikklasser (Upplands Väsby och Sollentuna musikklasser) nämner även kreativitet som *viktigt inslag* i sin undervisning. Adolf

Fredriks musikklasser, Västerås musikklasser och Uppsala musikklasser nämner inte på sina hemsidor något om instrumentalspel och skapande. För att kunna utesluta att det möjligtvis handlar om dåligt uppdaterade hemsidor ringde jag därför till dessa skolor för att få reda på om de har något instrumentalspel i undervisningen.

Resultat av dessa samtal visar att Uppsala musikklasser har undervisning i gitarr, piano, bas och trummor, om än i liten omfattning. Adolf Fredriks musikklasser och Västerås musikklasser inte har något instrumentalspel i sin undervisning.

Kan man i dagens undervisning i musikklass finna sådant, som i litteraturen anses leda till för kreativitet gynnsamma respektive ogynnsamma förutsättningar för en kreativ undervisning?

Vilka specifika företeelser kan tolkas som gynnsamma respektive ogynnsamma och hur påverkar dessa i så fall eleverna?

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka om musiklärare på gymnasium upplever någon generell skillnad i kreativitet mellan elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det.

Metod

För att en jämförelse skulle kunna genomföras var det för undersökningen relevant att intervjupersonerna var musiklärare som undervisat båda elevkategorier. Av etiska skäl för att skydda uppgiftslämnarnas integritet är namnen på intervjupersonerna fingerade.

Intervjupersonerna (hädanefter IP) kontaktades per e-post eller telefon med förfrågan om de ville medverka. När de svarat ja, förklarades undersökningens utgångspunkt och IP intervjuades. IP fick sedan per e-post ett antal skriftliga frågor i syfte att ge dem tid att i lugn och ro formulera sina svar. De IP som dröjde med att sända in sina skriftliga svar blev påmind över telefon eller e-post.

När de skriftliga svaren sänts till mig via e-post, läste jag igenom svaren. IP kontaktades sedan för att komplettera och följa upp frågorna. Vid dessa samtal fördes anteckningar.

Intervjuer

Elva gymnasielärare som överensstämde med kriterierna som var kontaktades. Alla tackade ja till att medverka. Fyra svarade tämligen snabbt medan fem fick påminnas ett flertal gånger. Två av de tillfrågade som först tackat ja, hoppade senare av på grund av tidsbrist.

Adam	Ensemblepedagog och körlärare. Undervisat i musikklass på gymnasium
Bengt	Musiklärare och körpedagog. Undervisat i musikklass på grundskola och gymnasium
Cissi	Sångpedagog. Undervisar i musikklass på gymnasium

David	Musiklärare och sång- och körpedagog. Undervisat i musikklass på grundskola och gymnasium samt ESVMU
Eva	Sångpedagog. Undervisar i musikklass på både grundskola och gymnasium
Fia	Musiklärare och sångpedagog. Undervisar i ESVMU, och musikklass på gymnasium
Gabriella	Sång- och körpedagog. Undervisat i musikklass på grundskola och gymnasium
Håkan	Musik- och ensemblelärare. Undervisar i ESVMU, och musikklass på gymnasium
Ingrid	Sångpedagog och körlärare. Undervisat i musikklass på gymnasium

Sex frågor presenterades för IP. För att stimulera till eftertanke och diskussion gav jag dessutom några skriftliga påståenden. Dessa var främst ämnade att provocera, utan större förväntningar på utförliga svar. Trots detta, gav ett av påståendena utförliga svar med mer substans än förväntat. Därför kommer jag i svarsredogörelsen att redovisa svaren på detta påstående. Efter att frågorna besvarats intervjuade jag dem igen för diskutera eventuella oklarheter.

1. Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i mellan- och högstadium och elever som inte gjort det?
2. Anser du att musikklass är en musikaliskt kreativ miljö?
3. Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet.
4. Hur påverkar körsång elevers kreativitet?
5. Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?
6. Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Påstående: Före detta musikklass elever mer hämmade än andra.

Resultatet på de frågor IP fick svara på skriftligt finns som bilaga nr 1.

Analys

Analysen av frågorna redovisas i bearbetad form, fråga för fråga.

Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

Något som tillskrivs de som tidigare gått musikklass i grundskolan är de ofta goda kunskaperna i notläsning och musikteori. *Håkan*, som jobbar med musikklasser på gymnasienivå, menar att elever som gått musikklass i grundskolan av naturliga orsaker ofta har kommit längre vad gäller notläsning och musikteori. Även *Gabriella*, som undervisar i kör på gymnasium, tycker klart och tydligt att det är skillnad. Även om många av dem som inte gått musikklass har erfarenheter från t.ex. kyrka eller musikskola, tycker hon generellt att notkunskaperna är bättre hos elever som gått musikklass.

Ingrid, *Håkan* och *Gabriella* nämner också att före detta MG (grundskolemusikklass-elever) har större vana och en rutin vid undervisningssituationen och konsertsituationer. Musikklass elevernas uppfattning om "hur man skall göra" som kan vara dock både på gott och ont menar *Gabriella*. De kan ibland bli för fastlåsta i gamla mönster. *Ingrid* uttrycker sig på liknande sätt när hon benämner de som inte gått musikklass som "oslipade diamanter" med före detta grundskolemusikklass elever som "ibland för slipade". *Fia*, upplever att före detta grundskolemusikklass elever oftare har förutfattade meningar om hur musik ska och inte ska utföras än andra elever. *Eva* upplever att det finns förutfattade meningar hos både MG och IMG. Däremot tycker hon att det ofta tar längre tid för en MG att släppa på sin ide om hur de ska låta. "Varför är det så", frågar hon sig. "Kanske därför de har blivit mer fastlåsta i sina idéer under tidigare musikutövande." Även *Cissi* uttrycker liknande tankar.

Jag upplever generellt att elever som inte gått musikklass inte har en förståelse för vad de kommer att möta i musikklass. Detta leder till att de ofta är mer öppna inför den undervisning de får ta del av.

Fia tycker sig märka att MG-elever kan ha svårt att vara kreativa utanför ramen av vad de blir tillsagda. Även *Håkan* upplever ibland att MG-elever är något mer försiktiga och hämmade än andra elever vad gäller att improvisera, skapa eget, våga göra "sin grej". Men han ser inte detta mönster helt tydligt. Han menar att denna försiktighet även kan visa sig hos IMG som ibland känner sig underlägsna sina "duktiga" musikklasskompisar och därför också har svårt att släppa loss ordentligt.

David anser att det kan vara en styrka för en IMG-elev att komma till en klass bestående av främst MG.

I början kan det nog vara lite jobbigt att vara "svarta fåret" bland alla vana musikklassare men det kan lika väl vara en styrka. Att faktiskt ta sig in på gymnasietts musikklasser utan att innan gått musikklass är ju starkt.

Något som fem av de intervjuade nämner, utan att jag för in dem på temat, är att de ser IMG som en social och musikalisk tillgång med sina andra erfarenheter. De som kommer från musikklass har ibland gått i samma skola och känt varandra sedan fjärde klass. Att IMG kommer in i gymnasietts musikklasser kan leda till att cementerade grupperingar förändras och att det sociala flödet blir mer dynamiskt. Bland andra skriver *Bengt*: "Socialt är de (IMG förf.) en stor tillgång. De ser saker med nya fräscha ögon och har nya fräscha synpunkter."

Anser du att musikklass är en musikaliskt kreativ miljö?

Flera har svarat att det beror på vilket undervisningssätt, vilka lärare och vilken skola man tar som exempel. *Ingrid* tycker att vissa musikklasser är duktiga att ta till vara och släppa fram kreativitet, men vissa är musikklasser är ”rena skräckexempel.” De (IP) är relativt samstämmiga i vad som karakteriserar en icke kreativ miljö och att det i musikklass är svårt att skapa en kreativ undervisning eftersom den ofta sker i stor grupp.

Adam, Bengt, David och *Håkan* nämner att traditionell körsångsundervisning per definition har vissa begränsningar. ”Det finns förstås ett inbyggt problem med musikklassidén – i stort all undervisning sker i hel- eller halvklass”, skriver *Håkan*. ”Mycket baseras på körsång och där är det inte alltid helt lätt att släppa fram enskilda elevers initiativ och skaparkraft.”

På frågan svarar *Bengt*: ”Definitivt både och. Det går inte att komma ifrån att i en kollektiv verksamhet finns alltid en viss risk för likriktning och ett kvävande av individen.”

David – ”I stort sätt ja, men det beror på vilken lärare och skola de gäller.” *David* menar att strävan efter att prestera hög musikalisk nivå, kräver en disciplin som ibland kan gå ut över kreativiteten. ”Det bör nog läggas in mer utrymme för eget fritt musikskapande” avslutar han.

Även *Adam* uttrycker problemet med att musikklassundervisningen till största delen består av körsångsundervisning. Om det skapar en kreativ musikmiljö eller inte, beror på hur repetition- och undervisningssituationen ser ut. Han saknar att man t.ex. får lära sig sånger på gehör, prova sig fram, experimentera, lära sig och praktisera mer musikteori och musikhistoria o.s.v. Dessutom varnar han för alltför stort fokus på konserterna. Man driver eleverna för hårt för att producera felfria konserter.

Cecilia anser att det finns möjlighet att skapa en kreativ miljö men att detta kräver att man jobbar i mindre grupper. Hon utgår från sin egen erfarenhet hon har från gymnasieundervisningen. Genom att eleverna sjunger för varandra kan alla i gruppen reflektera över vad de har för styrkor och svagheter i sångämnet och vad de kan göra bättre. Detta arbetssätt gör att de måste tänka själva och det är först då som arbetet kan kallas kreativt.

Det viktigaste i en sådan gruppprocess är givetvis att skapa ett bra gruppklimat där man vågar vara sig själv och där man får träning i att lyssna, reflektera och sätta ord på det man ser och hör de andra göra. På så sätt utvecklas man som individ och undervisningssituationen blir kreativ, inte bara för eleven utan även för mig som lärare och gruppen som helhet.

Hon är dock medveten om att alla inte har möjlighet att jobba på ett sådant sätt på grundskolan.

Bengt skriver att det kreativa arbetet i musikklass skiljer sig rätt mycket utefter vad man för tillfället sysslar med. Om det är traditionell centralstyrd körsång eller arbete med t.ex. en kabaré med stora inslag av egna idéer och individualitet.

Det går inte att komma ifrån att i en kollektiv verksamhet finns alltid en viss risk för likriktning och ett kvävande av individen. Dessutom kan en period av 6 år med flera lektioner i veckan helt enkelt vara lite tjugig och därmed göra att man tappar intresset. Samtidigt är musikklass en grogrund till skapande med folk med samma intresse, kanske inte minst när de hittar varandra till musikutövande utanför skolan men ändå med den kunskap de erhåller från lektioner.

Håkan som har egna barn i grundskolans musikklasser upplever att barnen ges mer tid till friare uppgifter i de lägre åldrarna. Man spelar mycket teater i mellanstadiet, men han tycker sig se att detta avtar i högstadiet.

Fia tror att eleverna behöver mer utrymme att uttrycka sin egen musikalitet. "Däremot blir de hejare på att göra som de blir tillsagda".

Adam erfarenhet är att det mest är traditionell körsång och han saknar att man i grundskolans musikklasser t.ex. får lära sig sånger på gehör, prova sig fram, experimentera, lära sig och praktisera mer musikteori och musikhistoria o.s.v..

Gabriella – Även om musikklasserna har körsång som huvudämne är det viktigt att eleverna får jobba inom olika musikområden. Eleverna måste få sjunga och spela i ensemble i mindre grupper och skriva egna låtar och arrangemang o.s.v.. Detta ger större bredd i musicerandet och kreativitet än för dem som t.ex. bara sjunger kör. *Ingrid* håller med att det aldrig kan vara nyttiga för den kreativa själen att på ett ensidigt sätt bara ha körsång på schemat.

Kan för mycket musikteoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers musikkreativitet.

"Ja, det tror jag absolut" är *Håkans* direkta svar. Musikteori med för mycket betoning på vad som är rätt och fel hindrar ett kreativt tankesätt. Men musikin teorin som sådan behöver absolut inte vara kreativitetshämmande, den är ju tänkt som ett hjälpmedel för just kreativt arbete.

Flera av de andra IP anser även de att det hänger på undervisningsformen om teoriundervisningen skall upplevas som hämmande eller kreativ.

Gabriella ser ibland att vissa enstaka elever hakar upp sig på de teoretiska kunskaperna och låser sig i dem men understryker vikten att ge eleverna en teoretisk grund att stå på. Om pedagogen är tydlig med att instruera hur de teoretiska kunskaperna skall förvaltas så tror *Gabriella* inte att detta är något stort problem. Kunskaperna ger eleverna en stadig bas och en förståelse av hur musiken fungerar. "Det är viktigt att eleven själv känner sig hjälpt av sina kunskaper."

Adam förklarar också att det inte är hämmande med musikteori om man presenterar det på rätt sätt. Han säger, som i föregående fråga, om eleverna får prova sig fram, experimentera med praktisk musikteori, så fyller teoriundervisningen sin funktion. Att bara lära sig teoretiska formler utan att förstå innehållet, är helt onödigt.

Ingrid säger att det är viktigt att eleverna förstår att musikteori är ett mycket praktiskt hjälpmedel. Teori behövs egentligen inte för att skapa musik. Musikin teorin är fullständigt överflödigt om man kan spela, komponera och arrangera ändå. Men, understryker hon, om man skall spela, komponera och arrangera på högre nivåer klarar man sig inte utan gedigna baskunskaper.

Flera pekar på vikten att under hela undervisningen relatera teorin till praktiken.

Fia tror man kan kombinera teoretiska kunskaper med eget skapande så länge inte det teoretiska går ut över det kreativa. Hon ser det som viktigt att man försöker sära på de olika momenten, och se teorikunskaper som en musikalisk kunskapsbank att hämta inspiration från, snarare än en måttstock på vad som är rätt och fel.

Huruvida musikin teori hämmar kreativiteten eller ej hänger på hur man bygger upp teoriundervisningen rent pedagogiskt, menar *Håkan*. Han vet av egen erfarenhet att det

är svårt att få teoriundervisning så praktisk och verklighetsanpassad som han skulle vilja ha den.

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Om kör och kreativitet skriver *Håkan*:

Kanske det svåraste musikämnet vad gäller att locka fram elevers kreativitet, i betydelsen 'skapa eget'. Frågan är om det ens är önskvärt...

Adam säger "Om man endast sjunger traditionell körrepertoar och har en körledare som bestämmer allt kanske det inte lockar fram det kreativa i en." Han hänvisar dock till att det finns alternativ. Väljer man att ha en annan repertoar och ett annat arbetssätt kan man som körledare släppa in koristerna i det kreativa arbetet. *Adam* arbetar gärna med att i körarrangemang lämna öppna partier där koristerna t ex får vara med och experimentera fram stämmor och dynamiska skeenden. (se *Adams* svar på fråga 2)

Cissi ser ändå körsång som något kreativt i form av en *kreativ händelse* i och med att man tillsammans skapar något som är större än vad en enskild individ kan skapa.

Eva, Gabriella, Fia och *David* fastslår att det hör till ensembleformens karaktär och mål att följa körledarens intentioner. Körledaren använder kören som sitt instrument och är den kreativt ansvariga ledaren. *David* förklarar att utmaningen för koristen ligger i att förstå och följa körledarens kreativa intentioner, inte att komma på egna. *Bengt* hänvisar till fråga två där han förklarar att det i all kollektiv verksamhet alltid finns en risk för likriktning och kvävande av individen.

Håkan:

Då man i körsången når fram till de där magiska ögonblicken där många röster smälter ihop till en enda, då det blir en enda klang, och då man upplever att man verkligen både blir berörd själv och lyckas beröra sin publik, tror jag att körsången kan ge massor av lust till eget skapande.

Även *Fia, David* och *Håkan* anser alla att körmusiken kan inspirera eleverna till kreativitet. De klickar de eventuellt får av körens klanger och energi leder till en lust till skapande vid ett annat tillfälle. *Ingrid* uttrycker dock tydligt att hon inte anser att traditionell körsång är kreativt. Körmusik är underbart och kan ge "musikaliska klickar" men kan knappast kallas för kreativt. *Eva* är också inne på linjen att kreativt arbete tar sitt uttryck utanför klassrummet. Hon skriver att "de redan kreativa eleverna kommer att ta de små stunderna som ges för kreativitet medan de andra inte direkt kommer att bli uppmuntrade." *Adam* uttrycker sig humoristiskt angående den frustration en lång traditionell körrepetition kan leda till. "... en körledare som bestämmer allt kanske inte lockar fram det kreativa i en. Å andra sidan blir man kanske just därför sugen på att göra något kreativt."

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Bengt, Cecilia och *David* beskriver kören som en plats där eleven kontinuerligt får träna sin röst. Denna regelbundna träning ger möjlighet att "ostört" få lära känna sin röst.

Eva ser kören som ett tryggt ställe för elever som är vokalt blyga och försiktiga. I skydd av andra får eleverna träna och lära känna sina egna röster. De skulle aldrig drömma om att sjunga riktigt, riktigt starkt om det inte var för att de stod i den stora gruppen där alla gör samma sak. Men, säger hon, det som i början är draghjälp till att våga ta i mer kan i slutändan resultera i en röstligt pressad, forcerad och skadlig teknik. Enligt de flesta av

de övriga IP finns det en tydlig risk att MG som individer blir osynliga i massan och att de sjunger med en felaktig sångteknik och risken är att problemet inte uppmärksammas i den utsträckning som är nödvändigt.

Fia: Förutom att de inte lär sig hitta något eget uttryck kan de få en felaktig sångstil eftersom det inte finns möjligt att korrigera enskilda röster. Som en anledning till denna brist nämns att det inte finns avsatt tid till att lyssna på varje elev för att kontrollera deras röstfunktion.

Flera anser att musikklasserna ofta blir en alltför resultatriktad verksamhet och att de kortsiktiga målen riskerar att gå före det långsiktiga arbetet som innebär att utveckla en röst. Ett alltför pressat tidsschema kan enligt sångpedagogerna *Cecilia*, *David*, *Ingrid*, *Fia* och *Eva* bidra till spänningar. Även klangidealet ges mycket utrymme i diskussionen. De varnar för sökandet efter en körklang och ett sound som inte är förenlig med musikklassernas unga röster.

Bland annat skriver *Ingrid*:

Ett problem med vissa framstående musikklasser är att de i sig skall vara en ”färdig produkt” vid stora bejublade konserter, luciåtåg m.m. Då finns det inte utrymme att sätta frön till sådant som måste ta tid att utvecklas. De verka känna sig tvingade att forma eleverna till det som alla förväntar sig av musikklasser med hög klass. D.v.s. änglasång med röster som är identiska. Röster ÄR inte identiska. För många barnröster är det direkt skadligt att tvingas in i ett allt för strikt röstideal.

Bengt tror att vissa körledare i musikklass kan vara sångtekniskt underkvalificerade, medan de flesta andra menar att det är just tidsbristen eller tidsprioriteringen och inte kunnandet bland pedagogerna som är problemet.

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

På denna fråga utmärker sig två av de intervjuade: *Adam* och *Bengt* som inte ser någon direkt koppling mellan körsång och samarbete. *Bengt* skriver att han inte tror att man lyssnar in människor bättre bara för att man lyssnar in musik bättre. Det är snarare aktiviteterna som följer i körlivets spår som utvecklar samarbetsförmågan. "Däremot kanske man mår bra av sång och därmed också blir mer empatisk och samarbetsvillig." *Adam* kan inte se hur körsång skulle påverka samarbetsförmågan hos korister, varken positivt eller negativt. Han tycker att körsång är ett ganska dåligt exempel på samarbete efter som det är en såpass styrd verksamhet. Även om *Fia* och *Gabriella* ser körsång som ett bra sätt att stärka samarbetsförmågan nämner de också den aspekten. *Fia* frågar sig om det i egentlig mening finns en chans till samarbete. "Eftersom de hela tiden har en ledare som styr vad de ska göra". Även *Gabriella* påpekar ett flertal gånger under vårt samtal att kör inte är en demokratisk verksamhet utan den till större delen styrs av körledaren.

Liksom de övriga andra anser de båda ändå att körsång är ett bra sätt att träna samarbete. *Fia* och *Cecilia* uttrycker att samarbete, musikaliskt eller annat, krävs att man hela tiden lyssnar till och stämmer av med, sina medarbetare. *Håkan* frågar sig om inte körsång borde vara den ultimata verksamheten vad gäller att utveckla samarbetsförmågan. För bästa resultat i klang och uttryck är det ju helt avgörande att alla drar åt samma håll. *Eva* säger att alla sorters ensembleverksamhet utvecklar samarbetsförmågan, vare sig det är i kör eller mindre grupper.

Även *Gabriella* understryker det stora i gemensamma mål och att alla sångare är viktiga för att det skall fungera. Hon nämner intonation som något som tydligt avslöjar om inte

alla gör som det är tänkt. Hon visar också på att körsången stärker vi-känslan. "Det är verkligen teambuilding att sjunga i kör."

Gruppkänslan och sammanhållning är just något som många av de andra understryker som ett viktigt led i körsamarbetet. *Ingrid* förklarar hur ett väl utfört jobb stärker sammanhållningen. I vårt samtal förklarar hon att en god sammanhållning leder till större ansvarstagande; som sin tur leder till bättre samarbete och resultat. *David* anser det stora i körsång handlar om tillit; att lita på att alla gör sitt bästa. "De får lära sig att 'tillsammans är vi starka'. Man känner stödet från sina stämkamrater när man gör ett jobb tillsammans."

Flera nämner att det är just när det inte fungerar socialt som samarbetet blir lidande. *Håkan* ser en risk att elever är så måna om att bli sedda av körledaren, att visa sig "duktiga" för att så småningom få ett bra omdöme eller betyg. Detta till den grad att de inte alls bryr sig om helheten eller att lyssna in övriga stämmor. Det kan också uppstå irritation hos elever som är duktiga notläsare om man hela tiden måste visa kompisar var man är i noterna, förklara olika musikaliska begrepp m.m. som körledaren använder.

Ingrid: "Ibland kan EN stämma fungera lite sämre och det finns en tendens att de andra stämmorna visar lite dåliga sidor med suckar och ögonkast. Det är något som INTE får det (samarbetet förf.) att fungera särskilt bra." *David* påpekar när tilliten blir "enkelriktad". D.v.s. att man litar för mycket på varandra, eller rättare sagt, litar för mycket på andra. Ingen känner att då man behöver ta fullt ansvar. "Går det fel är man många som gjorde fel och vem det berodde på, det vet ingen." Samma med *Gabriella*: Det är lätt att bli en i mängden som bara dras med av något ankare i stämman. Det är då svårt att få alla att samarbeta när stämman leds av enstaka sångare. *Eva* är tveksam till om obligatorisk körundervisning bidrar till att en elev med samarbetsvårigheter utvecklar sin samarbetsförmåga i någon större grad. Hon tror att det i många fall är bättre att jobba i en mindre grupp för att eleverna skall uppleva att de samarbetar.

Påstående: Före detta musikklass elever mer hämmade än andra

Cecilia har ingen uppfattning medan *Bengt* och *Eva* tror att det handlar om individen och mindre om själva verksamheten även om *Bengt* varnar för likriktningen inom körsångundervisningen. *Adam* tror att de kan bli "röstkreativt" hämmade och inte vågar ta till sig sångliga instruktioner på ett avspänt sätt. Rent musikaliskt tror han inte att musikklass elever blir hämmade.

David och *Gabriella* tror att MG har svårt att släppa loss för att de måste vara "duktiga" hela tiden och blir rädda att göra fel, vilket leder till en viss grad av hämning. IMG har inte fått någon ram runt sig utan är friare på att testa och något mer lättjobbade. *Håkan*, *Fia* och *Ingrid* är övertygade om att enahanda undervisning inte är bra. Musikklassundervisning kan inverka hämmande om den inte har inslag av mer tillåtande karaktär.

Slutsatser av analys

Elever som gått musikklass i grundskolan (MG) anses, av intervjupersonerna (IP), ofta ha goda teoretiska grundkunskaper och starka musikaliska färdigheter i fråga om sång. Dock uppfattar några IP att MG kan vara låsta i gamla föreställningar om hur musikundervisning ska gå till. Förutfattade meningar finns även hos elever som inte gått musikklass i grundskolan (IMG), dock mindre cementerade än hos MG. Eftersom MG oftast är i majoritet i musikklasserna och ibland bär på sociala strukturer från

grundskolan, upplevs IMG som en tillgång med sina fräscha infallsvinklar och nya idéer.

IP menar att det mesta av grundskolans musikklassundervisning består av traditionell körsång som i sig är styrd. Det ligger i musikformens natur att koristerna skall göra som ledaren säger. Körsång kan definieras som en icke demokratisk struktur baserad på en frivillig underkastelse där koristerna låter sig ledas. Körledaren är den enda i ensembleformen som är kreativ, medan sångarnas uppgift är att lyhört följa körledarens instruktioner och anpassa sig till körens klangideal.

Om undervisningen endast innehåller traditionell körsång, anser de flesta IP, att musikklass inte uppmuntrar till kreativ aktivitet i någon större grad. Undervisning som däremot innehåller aktiviteter där eleven får ett tydligare individuellt ansvar, som t.ex. instrumentalspel och sång i mindre ensembler, ökar chanserna till kreativitet. Detta gäller även specialprojekt som bryter mot den vanliga undervisningen, t ex musikalprojekt och kabaré. Praktisk, verklighetsbaserad teoriundervisning är även den en väg till kreativitet, och teori skall inte ses som regler utan som verktyg för musikskapande.

Några IP (*Adam, Bengt, Eva*) uppfattar att musikklass elever i grundskolan är hänvisade till att utveckla sin kreativitet under icke lärarstyrt musikutövande utanför undervisningstid.

Även om körsång inte ses som ett uttryck för individens kreativitet, kan känslan finnas av att man är med i ett kreativt skede, som är större än vad man själv kan åstadkomma. Den upplyftande musikaliska upplevelsen man kan få genom att medverka i en körkonsert, inspirerar till kreativitet vid ett senare tillfälle. Körsångsupplevelsen är även en social upplevelse och ses som en gruppstärkande aktivitet. Vissa IP ser kör som ett sätt att samarbeta, medan andra inte ser någon koppling mellan körsång och samarbete.

Ofta är konserterna höjdpunkten i musikklassernas verksamhet. Dessa föregås ofta av intensiva repetitioner. Några (*Adam, Ingrid*) anser att det är för stort fokus på att dessa produktioner och att man glömmer bort processen som leder dit. För liten tid ges både till musikalisk som sångteknisk reflektion.

Flera av sångpedagogerna varnar för att elevernas strävan att göra ett bra jobb, gör att de pressar sig alltför hårt och inte lyssnar på hur rösten egentligen mår. Det ges ingen tid till individuell kontroll av rösterna. Instruktionerna följer allmänna principer vad gäller sångteknik och skall passa alla korister. Om inte lärarna tar sig tid att lyssna på eleverna individuellt blir det svårt att upptäcka om någon sjunger med felaktig sångteknik.

Diskussion

Jag började min uppsats med att förklara min fascination över människans skaparkraft. Min erfarenhet av undervisning i musik på gymnasiet har gett mig flera exempel på elever som inte verkar ha det "driv" som andra har i kreativa moment. När jag med tiden blev medveten om att dessa elever ofta kommit från musikklass i grundskolan, började jag leta efter sådant som kunde ge en förklaring till detta.

Hur kan elever med en gedigen musikklassundervisning från grundskolan visa tecken på handfallenhet när det kommer till kreativa uppgifter? Jag nöjde mig inte med svar som: "vissa har det, andra inte" och uteslöt hur eventuell hjärnforskning förklarar skillnaden på hur olika individers förmåga att vara kreativ.

Jag letade i litteratur efter hur skolan och pedagogen kan påverka elevers kreativitet. För det första hittade jag skilda definitioner av kreativitet. Man kan förhålla sig till begreppet på olika sätt, allt från att se kreativitet som en allmänmänsklig kraft som finns som naturlig del i allt vi gör i allt vardagens problemlösningar, till att se kreativiteten som något som mest hör till stor konst och forskningsproblematik på hög nivå.

Det gemensamma för alla dessa teorier verkar vara, att kreativiteten handlar om ett utmanande och ifrågasättande av sig själv eller etablerade regler, att modigt ifrågasätta, vara gränsöverskridande och famlande på okända stigar.

Det lilla barnet kan inte hejda sin kreativitet. Den vuxna människan ska förhålla sig till ramar och regelverk och "modet att skapa" måste lockas fram. Det kanske är den största skillnaden mellan barn och vuxnas förhållande till sin kreativitet. Det är i tiden mellan tidig barndom och vuxenlivet, när barnet mognar och börjar strukturera och värdera det den gör, som saker kan gå snett. Individens kraft, förmåga, vilja och lust att skapa är ofta en känslig process. Den kreativitet man har med sig som människa kan "stukas" av olika erfarenheter man får under uppväxten.

Skolan har en oerhört viktig roll i formandet av individen. Det är viktigt att skolan inte skyddar eleverna från att ta egna beslut genom att de hela tiden leda och styra dem. Inte heller att de skall känna sig så utelämnade till sina egna initiativ, att det bara är de naturligt modiga eleverna som vågar ta steget till skapande. Skolan är till för alla, vare sig man är självsäker, initiativrik eller blyg.

Skillnader mellan MG och IMG

På frågan om mina intervjuade kollegor ser någon skillnad mellan de elever som kommer ifrån musikklassmiljön och övriga elever, fick jag varierande svar. Svaren är inte entydiga, men det finns vissa tendenser som alla är överens om. Grundkunskaper, notläsning och musikteori finns på plats hos musikklass eleverna. Samtidigt är de ofta låsta vid gamla mönster. Varför? Har de för stor respekt för kunskap och alltför rädda för att göra fel? Eller tror de att de redan kan allt, att det inte finns något mer att lära sig?

Undersökningen ger mig själv som pedagog anledning att ställa mig ytterligare frågor. Vad kan jag förvänta mig och kräva av 16-åringar egentligen? Ställer vi för höga krav? Vilka personliga drag påverkar förmågan att utveckla sin kreativitet? Är det överhuvudtaget möjligt att på allvar finna tiden och ekonomin som skulle krävas att ge elever den optimala musikundervisningen med en balans mellan individens behov och gruppens?

Jag tycker att det åtminstone borde finnas så pass utrymme i sångundervisningen att den inte utmynnars i att man förstör unga röster på grund av ett pressat schema med offentliga prestationer. Och man kan verkligen önska att det inte är en omöjlighet att förmedla att musik är konst, fantasi och skapande.

Körundervisning

Körundervisning har en särpräglad karaktär. Det är en verksamhet som lockar fram glädjen och – om man vill höja sin musikaliska nivå – kräver fokuserat och disciplinerat arbete. Det hela vilar på att koristen inte ska bestämma någonting, utan frivillig underkasta sig en auktoritet. Körsång innebär därför ett koncentrerat arbete som går ut på att smälta samman med den övriga kören som grupp. Man bör inte sticka ut. Gör jag rätt så märks jag inte.

Musik som konstnärligt och emotionellt uttryck har sin grund i att utövaren har ett personligt engagemang och står i kontakt med sin egen skaparkraft. Att sjunga i kör betyder emellertid att man tillfälligt lämnar sitt eget, personliga uttryck till förmån för gruppens. Som individ får man vänta medan kollektivet behöver en.

Det kollektiva skapar en trygghet, men kan också bli ett hinder. Trots att man som barn ursprungligen hade en individuell och kreativ lust, kan denna förtvina. Gruppens ideal kanske inte stämmer med de egna, men viljan att höra till och anpassa sig är starkare. Man slutar så småningom att lyssna på den egna skapardriften.

Eller så blir man, av bekvämlighetsskäl, liknöjd inför de egna uttrycken som kräver något annat än att följa med strömmen. Att stå öga mot öga med sin egen skaparkraft kan vara både smärtsamt och arbetsamt. Det är behagligt att slippa utsätta sig för den känsla av sårbarhet som det betyder att vara konstnär.

Kanske kan man se körsång som en miniversion av det mänskliga kollektivet. Man vill som individ höra till, och njuter av att bara finnas med som en liten del av en större gemenskap. Samtidigt måste det finnas utrymme för individualitet och egna uttryck för att man ska må bra. Det gäller att finna en balans mellan dessa ytterligheter och denna balans måste våra skolor spegla.

Hur följs skolverkets riktlinjer?

Jag upptäckte att man här kan ställa sig undrande inför hur grundskolornas musikklassers upplägg ser ut: När vissa lärare på grundskolan hänvisat till att det är upp till eleven att utanför skoltid ägna sig åt eget skapande, vilka får då vara med i kreativa sammanhang? Risken är stor att möjligheten till kreativ aktivitet tillsammans med andra blir beroende av de vanliga sociala strukturerna som grupptillhörighet, att ha rätt kön, att vara tillräckligt cool eller bo i rätt område för att få vara med. Skolan har ett större ansvar för barns och ungdomars utveckling, än att låta något så viktigt som den egna kreativiteten styras av tillfälligheter.

Att musikklasser med körinriktning inte ger tid och stimulans till elevernas individuella, kreativa utveckling, anser jag vara ett stort misstag. Det skulle vara intressant att se fler undersökningar gällande musikklassernas verksamhet. Frågan är i vilken utsträckning vissa av dem överhuvudtaget följer Skolverkets riktlinjer.

Slutord

Om man som korist, ung eller gammal, enbart ser sig som körledarens eller kompositörens ”verktyg”, eller så som sista ledet i ”näringskedjan”, anser jag att man bör förnya synen på sin roll. Om vi skall ta in hela musikens väsen i vårt medvetande, måste vår egen kreativitet odlas och få sin rättmätiga plats. Den hör till!

En kreativ självmedvetenhet stärker den musikaliska självkänslan och får koristen eller musikern att växa. Denne får en större förståelse för kompositörens intentioner och kan djupare sätta sig in i körledarens situation som kreatör. Musikern och koristen får en större möjlighet att ”förstå” musiken och uppleva eventuell ”storhet” i stycket, utan att känna sig mindervärdig, bara positivt imponerad. På detta sätt kan man med öppet sinne intensivt söka efter kompositörens avsikter.

Med en högre grad av medvetenhet kan vi djupare förstå att vi i alla led har en uppgift. *Inte* som sista led i ”näringskedjan” utan tvärt om, som kronan på verket. Vi och är de som i stunden förverkligar musikaliska drömmar.

Vi som vuxna och pedagoger får inte i vår strävan efter att förmedla tradition, råka skada den finkänsliga process som leder till barnens kreativa självkänsla. Vi bör inte nöja oss att undervisa det *vi* kan. Vi måste skapa förutsättningarna för varje elev att upptäcka sin egen förmåga och eget skapande.

A belief in the child's right to creative thought and expression transforms the classroom. In the past, in the present, and in the future, our most enlightened visions of education will be connected by the common thread of imagination, creative thought, and enhanced opportunities for creative expression. As we look ahead, it will no doubt be possible to trace society's greatest innovations and achievements back to an abiding respect for creative thought processes during childhood. For when we value creative thinking and creative expression in society, it becomes part of our social consciousness and social capital. Society then protects its reserves of creativity by fashioning networks of support that are capable of instilling confidence, promoting resilience, and multiplying ways of being intelligent in every person, commencing in childhood and continuing throughout the lifespan. (Mary Renk [Jalango](#), 2003)

Metoddiskussion

Mitt val av undersökningsmetod känns rätt. Jag gav möjligheten att i ett första skede ha en öppen diskussion för att sedan ge intervjupersonerna tid att formulera sina svar och på så sätt minska antalet för missförstånd. Jag önskar att svaren hade kommit in lite snabbare och jag kanske skulle ha tjatat lite mer för snabbare svar.

Jag skulle även ha varit mer ihärdig i min strävan att få alla de tillfrågade att vara med i undersökningen. Eftersom två tillfrågade inte kunde vara med p.g.a. tidsbrist kunde jag ha inväntat en för dem lugnare period och på så sätt fått ett ytterligare bredare spektra eftersom de som tackade nej jobbar på gymnasium med vad man kan kalla, mer *traditionell* körklassundervisning.

Hade jag haft tidsmässig möjlighet, skulle jag även ha intervjuat skolledning, lärare och elever på grundskolors musikklasser om det kreativa innehållet i deras undervisning.

Musikteoretiskt

Tänkbara framtida forskningsprojekt

Ett självklart komplement till denna uppsats skulle vara det jag inte hann med, nämligen en undersökning av grundskolans musikklasslärares syn på kreativiteten och hur de anser sig leva upp till Skolverkets krav på detsamma. Kanske har de liknande erfarenheter i detta ämne, och idéer om hur man bör jobba för att eliminera risken för att undervisningen ska inverka hämmande på elevers kreativitet. Givetvis bör även intervjuer med grundskolans musikklass elever om hur de uppfattar de kreativa momenten i undervisningen finnas med. Kanske bör man fråga både elever och lärare, hur de upplever sin egen kreativitet och vad de har för tankar om hur de skall utveckla den?

Om man misstänker att vissa musikklasser inte lever upp till Skolverkets mål, bör man och i så fall hur, utveckla tydligare riktlinjer för musikklassernas upplägg så att det inte riskerar att blir *kör*-klass utan *musik*-klass och med större fokus på kreativitet? Detta gäller givetvis även för musikklasser med annan profil än kör.

En undersökning skulle kunna utgå ifrån elevers personliga förutsättningar: Varför har vissa lättare till kreativiteten? Vad driver dem som är ovanligt kreativa? Man skulle kunna belysa skillnaderna ur en psykoanalytisk vinkel och ta in aspekter som intelligens och social bakgrund.

Kan man skönja liknande problematik som tagits upp i denna uppsats, även på högre studier? Hur står det till med kreativiteten på musikhögskolorna? Finns det även där de som hämmas i sin kreativitet p.g.a. utbildningsupplägget? Finns där tillräckligt med plats för kreativt skapande? Ser blivande musklärare på sig själva som konstnärer, eller ”bara” som blivande ”mussefröknar” och ”mussemajjar”? Vad skall de förmedla ute i yrkeslivet?

Hur ser autodidakta musiker på de högskoleutbildade musiker och vise versa, och vad anser dessa om vad det innebär för kreativiteten att lära sig själv eller ”få hjälp” av en utbildning?

Källor och Litteratur

Borg, Ann-Cristine & Dahlstedt, AnnaKarin 2005: *Elevernas möjligheter till estetiska erfarenheter i skolan och på fritiden*. Examensarbete, Malmö högskola,

Burton, Nina 2002: *Det som muser viskat. Sju frågor och hundra svar om skapande och kreativitet* Eslöv: Brutus Östlings Symposion

Drotner, Kirsten 2001: *Att skabe sig selv*, Copenhagen: Nordisk Forlag

Fredriksson, Thomas 2005: *Sätta sitt avtryck – en belysande studie i kreativitet* C-uppsats 2005:1 Örebro: Musikhögskolan, Örebro universitet

Hallman, Ralph J. (1977): Den kreativa undervisningens metoder. Sidorna 110–120 ur *Kreativ musikundervisning*. Reimers L. (red.) Stockholm: Edition Reimers. (Ur Journal of Creative Behaviour 1967/1).

Hovlund Terése, 2001: *Musikklasser, en presentation* C-uppsats Examensarbete, Musiklärarexamen Örebro: Musikhögskolan, Örebro universitet

Jalongo, Mary Renck 2003: *The Child's Right to Creative Thought and Expression*. Journalartikel i ACEI, Association for Childhood Education International Vol. 79 <http://www.acei.org/creativepp.htm>

Lutteman Elisabeth 2006: *Musikklass – ett pedagogiskt spänningsfält*. (C-uppsats 2006:194) Luleå: Luleå Tekniska Universitet, MUSIK OCH MEDIER, Musikhögskolan

May Rollo, 1975, 1:a svenska upplagan 1976, 2:a upplagan 1998 : *Modet att skapa* Stockholm: Natur och Kultur

Moberg Åsa, 2006: *Lustpunkten – en bok om inläring utan utbildning* Stockholm: Natur och Kultur

Reimers Lennart, 1977: *Kreativ musikundervisning*. Stockholm: Edition Reimers

Sundin Bertil 1995: *Barns musikaliska skapande*. (Tredje upplagan) Stockholm Liber Utbildning

Tommer Martina 2006: *Kreativitet och blockeringar, Icke musiker upplevelser av musikskapande* Examensarbete, Lund: Musikhögskolan i Malmö.

Vygotskij Lev Semjonovijs 1995: *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Diadalos

Wohlfeil, Lena 1993: *Musikklasser? En studie av musikklasser i skolor i Stockholmsområdet* Specialarbete, Stockholm: Kungliga musikhögskolan

Internetkällor

Adolf Fredriks musikklasser: <http://afmu.nu/>

Nacka musikklasser: <http://www.musikklasser.nacka.se/>

Skolverket, Kursplan för Estetisk verksamhet

<http://www3.Skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=8&skolform=21&id=ESV&extRaId=>, Skolverket 2008-03-27

Skolverket, Betygskriterier Estetikverksamhet

<http://www3.Skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=5&skolform=21&id=3200&extRaId>

Sollentuna musikklasser: <http://www.edu.sollentuna.se/smk/>

Täby musikklasser: <http://www.tabymusikklasser.com/innehall.shtml>

Uppsala musikklasser: <http://www.uppsala-musikklasser.se/dolphin/47,905,864->,

Väsby musikklasser:

<http://www.upplandsvasby.se/resultatenheter/centralavasbyskolor/vasbyskola/musikklasser.4.6f33491110d2d3ab66580002124.html>

Bilagor

Adams svar

Fråga 1

Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

-Nej.

Fråga 2

Anser du att musikklass är en musikaliskt kreativ miljö?

-Min egen erfarenhet av musikklasser är att musikundervisningen till största delen består av relativt traditionell körsång. Om det skapar en kreativ musikmiljö eller inte beror förstås bl.a. på hur rep-, undervisningssituationen ser ut. Jag inbillar mig att man ofta satsar så hårt på körkonserterna att man missar andra saker (lära sig sånger på gehör, prova sig fram, experimentera, lära sig och praktisera mer musikteori och musikhistoria o.s.v.).

Fråga 3

Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet.

-Nej, men åter igen beror det förstås på hur och varför man lär ut. Om man som pedagog för mycket betonar att det finns "rätt" och "fel" sätt att sjunga, komponera, arrangera, spela så kan det säkert bli hämmande. Men generellt Nej!

Fråga 4

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Positivt: Vet ej.

Negativt: Vet ej.

Fråga 5

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Positivt: Vet ej.

Negativt: Om man endast sjunger traditionell körrepertoar och har en körledare som bestämmer allt kanske det inte lockar fram det kreativa i en. Å andra sidan blir man kanske just därför sugen på att göra något kreativt.

Fråga 6

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Positivt: Dom lär sig förhoppningsvis att sjunga "rent".

Negativt: I kör blir man ju skolad att inte "sticka ut". Kanske kan det vara svårare att locka fram det solistiska och personliga i en musikklass elev.

Var god bemöt detta påstående.

Elever från musikklass är musikkreativt hämmade i jämförelse med andra elever.

Ja, kanske mest då "röstkreativt" hämmade. Det blir för få tillfällen till "röstlek". Rent musikaliskt tror jag inte det.

Bengts svar

Fråga 1

Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

Ja. Klangmässigt, på gott och ont, där elever som inte gått musikklass tidigare har en större klanglig spridning. Det kan vara en otrolig fräschör men samtidigt också innebära vissa svårigheter att få ihop kören till en gemensam klangkropp. Notläsningsmässigt/teoretiskt ligger dom i snitt klart efter i kunskap. Socialt är dom en stor tillgång, lite grann av nya fräscha ögon och synpunkter. Samtidigt finns det elever i

den ”nya” gruppen som ligger närmare gamla musikklassare. Ex. folk skolade i gosskör och annat till skillnad från ex. tjejer mer gehörsmässigt hämtade ur en popröstradition.

Fråga 2

Anser du att musikklass en musikaliskt kreativ miljö?

Definitivt både och. Det går inte att komma ifrån att i en kollektiv verksamhet finns alltid en viss risk för likriktning och ett kvävande av individen. Dessutom kan en period av 6 år med flera lektioner i veckan helt enkelt vara lite tjugig och därmed göra att man tappar intresset. Samtidigt är musikklass en grogrund till skapande med folk med samma intresse, kanske inte minst när dom hittar varandra till musikutövande utanför skolan men ändå med den kunskap dom erhåller från lektioner. Sen kan det skilja sig rätt mycket utefter vad man sysslar med. Ex. traditionell centralstyrd körsång kontra kabaret med stora inslag av egna idéer och individualitet.

Fråga 3

Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet.

Svår fråga. Allting man lär sig är ju både en grund för utveckling men samtidigt en påverkan/styrning/inriktning.

Jag tror dock att det i första hand handlar om den person man är. Kreativa människor hittar man både med och utan ämnesspecifika kunskaper. Sen ligger ju också en del av sanningen i betraktarens öga. Du och jag kanske inte ser kreativitet på exakt samma sätt. (Där någon ser ett skapande kanske någon annan bara ser dravel.)

Fråga 4

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Positivt: Inte sången i sig utan snarare bredvidaktiviteter/körrelaterade aktiviteter. Tror inte att man lyssnar in människor bättre bara för att man lyssnar in musik bättre. Däremot kanske man mår bra av sång och därmed också blir mer empatisk och samarbetsvillig. **Negativt:** Inget, generellt sett.

Fråga 5

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Positivt: Man kan höra andra elever som sjunger på ett annat sätt. Olika typer av musik kan ge olika impulser. Inspirerande ledare kan förstås också göra sitt till.

Negativt: Se ovan om likriktning/kvävande av individ.

Fråga 6

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Positivt: Man får en kontinuerlig och regelbunden träning. Förhoppningsvis praktiska och konkreta tips av ledare. Gehörsmässigt kan man lära sig av medmusikanter. Med en bred repertoar utvecklas man inom olika genrer.

Negativt: Svårt att höra sin egen röst i en ensemble. Ev. lättare att lägga sig till med dåliga sångvanor. Långa rep där man i snitt nog är mer okoncentrerad än om man sjunger solo/själv.

Är nog trots allt relativt många av körledarskrået som är något underkvalificerade sångtekniskt sett.

Var god bemöt detta påstående.

Före detta musikklass elever är mer hämmande än andra

Jag tror det mer hänger på individen än verksamheten som dock säkert ser väldigt olika ut. Men man skulle säkert kunna se en tydlig skillnad mellan någon musikklasskola och en utpräglat kreativitetsarbetande skola oavsett ämnen. Däremot tror jag inte att musikklass elever på något sätt är hämmande jämfört med något slags rikssnitt.

Cissis svar

Fråga 1

Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

Jag upplever generellt att elever som inte gått musikklass inte har en förförståelse för vad de kommer att möta i musikklass. Detta leder till att de ofta är mer öppna inför den undervisning de får ta del av. De har

ofta en stor nyfikenhet inför de nya kunskaperna och ”suger in dem” på ett litet annat sätt än de som har gått musikklass. Ibland kan musikklasselovens fördel vara att de har lättare att läsa en notbild vilket gör att man kan gå snabbare fram i undervisningen.

Fråga 2

Anser du att musikklass en musikaliskt kreativ miljö?

Jag kan ju bara utgå ifrån min egen erfarenhet och då är svaret på frågan; Ja! Jag jobbar med små grupper, 5-6 elever, och undervisar i sång. I den lilla gruppen finns möjlighet att skapa en kreativ miljö där de deltagande eleverna får hjälpa varandra att se sina styrkor och svagheter i sångämnet. Genom att sjunga för varandra försöker jag hjälpa gruppen att reflektera över vad den som sjunger gör bra och vad den kan göra bättre. Det viktigaste i en sådan gruppprocess är givetvis att skapa ett bra gruppklimat där man vågar vara sig själv och där man får träning i att lyssna, reflektera och sätta ord på det man ser och hör de andra göra. På så sätt utvecklas man som individ och undervisningssituationen blir kreativ, inte bara för mig som lärare utan för alla i gruppen.

Fråga 3

Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet?

Om du med ”för mycket teoretiskt kunnande” menar skriva låtar, arrangera osv. så kan jag inte svara på den frågan, har ingen praktisk erfarenhet av det från min egen undervisning.

Fråga 4

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Positivt: Att lyssna på varandra och smälta in i en körklang, tvingas samarbeta som stor grupp

Negativt: Vet ej

Fråga 5

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Positivt: Att ha roligt tillsammans och känna gemenskap i att vi skapar något tillsammans som är ”större” än det varje individ själv kan skapa.

Negativt: Att man som individ slappnar av från sitt eget ansvar i den stora gruppen och tycker att de andra får jobba, detta påverkar stämningen i gruppen som helhet och gör att det blir en obalans. Om alla inte har samma engagemang och fokus är det svårare att skapa en bra kreativ atmosfär i körarbetet.

Fråga 6

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Positivt: Eleven får ”ostört” träna sin röst och bli varm i kläderna i körsång. Eleven får känna lust att lära sig mer om sång och sångteknik genom att den blir varse sina egna röstliga begränsningar. Eleven upptäcker att det är kul att sjunga!

Negativt: För att sjunga ”rätt sångtekniskt” i en kör måste man ha en mycket bra sångteknik. Ofta har ungdomar inte den sångteknik som krävs utan sjunger på ett felaktigt sätt, t.ex. pressar för mycket i halsen, glömmer att använda stödet, kan tjuvandas här och där, måste ”strypa” sin klang när det skall vara svagt osv. Om man dessutom har sjungit för mycket i kör utan att själv ha fått använda sin solistiska röst, kan det t.ex. vara svårt för vissa (speciellt tjejer) att hitta sin bröstklang, man stannar lite för länge i sin ”flickiga” klang.

Var god bemöt detta påstående.

Elever från musikklass är kreativt hämmade i jämförelse med andra elever.

Vet ej.

David's svar

Fråga 1

Uppliver du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

Ja, ibland kan de som inte gått musikklass innan få det lite motigt i början. Socialt kan det vara lite jobbigt att vara ”svarta fåret” bland alla vana musikklassare men lika väl en styrka. Att faktiskt ta sig in

på gymnasiet musikklasser utan att gått musikklass förut är ju starkt. En som kommer utifrån tillför ju erfarenheter som inte annars hade funnits där.

Fråga 2

Anser du att musikklass är en musikaliskt kreativ miljö?

I stort sätt, ja. Det beror på vilken lärare och skola de gäller. Ibland kan lärare och skolor ha en tendens att styra eleverna för stramt. Samtidigt får man ju inte släppa på ordning om man skall nå den nivå man eftersträvar.

Fråga 3

Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet.

Det beror på vilket sätt man använder sig av teorin. Det är inte bra om man tror att regler är lagar. Teorin har ju ingen funktion i sig. Musiken är till för örat och om teorin sätter käppar i hjulet i ett kreativt arbete fyller den ingen funktion.

Fråga 4

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Positivt: De får lära sig att "tillsammans är vi starka". Man känner stödet från sina stämm- kamrater när man gör ett jobb tillsammans. Man lär sig lita på varandra. Det gäller att alla gör sitt jobb.

Negativt: Det är att man litar för mycket på varandra. Man behöver inte ta fullt ansvar. Går det fel är man många som gjorde fel och vem det berodde på, det vet ingen.

Fråga 5

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Positivt: Att höra hur fint det kan vara kan leda till inspiration och skapande.

Negativt: Det är inte så kreativt att sjunga i kör.

Fråga 6

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Positivt: Om man får sjunga mycket tränas "sång-kondisen".

Negativt: Elever från musikklass är kreativt hämmade i jämförelse med andra elever. felaktig teknik kan detta leda till långvariga röstproblem.

Var god bemöt detta påstående.

Elever från musikklass är kreativt hämmade i jämförelse med andra elever.

Ja och Nej. Många musikklass elever är otroligt kreativa och påhittiga.

Men visst kan man se att många försöker vara så "duktiga" hela tiden och de blir låsta av detta. Musikklass elever är i allmänhet väldigt "duktiga" och ifrågasätter inte utan utför uppgifterna lite för "scoutaktigt". Och det blir ju hämmat av att försöka göra rätt.

Det finns också en fråga om individens syn på sig själv, kopplat till genus. Många flickor är lite för duktiga och vågar inte ta plats. Det är ju ingen nyhet, att flickorna ofta kommer i skymundan för pojkarna. På så sätt speglar ju musikklass och resten av skolvärlden resten av samhället.

Evas svar

Fråga 1

Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

När det gäller röstutveckling tycker jag att många elever har en förutfattad mening om hur det låter och ska låta och det är lika mycket bland ickemusikklassare som musikklassare. Skillnaden är att det ofta tar längre tid för en musikklassare att släppa på sin ide om hur de ska låta. Varför är det så?

Kanske därför de har blivit mer fastlåsta i sina ideer under tidigare musikutövande.

Kanske för att de ska vara så duktiga och därför inte vågar misslyckas.

Fråga 2

Anser du att musikklass är en musikaliskt kreativ miljö?

Ja, förutsatt att eleven själv har valt att gå musikklass.

Fråga 3

Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet.

Ibland

Fråga 4

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Positivt:

All ensembleverksamhet utvecklar samarbetsförmågan.

Negativt:

Förutsatt att körsången är obligatorisk (vilket den är i en musikklass) så kommer en del elever som har samarbets svårigheter att få det svårt och kanske inte heller då utvecklar sin samarbetsförmåga.

Fråga 5

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Positivt: De redan kreativa eleverna kommer att ta de små stunderna som ges för kreativitet medan de andra inte direkt kommer att bli uppmuntrade.

Negativt: Många elever gömmer sig bakom andra och det är lätt att bli ett får i hjorden.

Körsång går ju ut på att man ska anpassa sig och göra som körledaren säger.

Inte så lätt att vara kreativ då.

Fråga 6

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Positivt: De eleverna som av sig själva har ett sunt sätt att sjunga på och kan bevara sin suveränitet i rösten kan det nog vara utvecklande på alla sätt.

Negativt: Lätt att låsa rösten och bli försiktig. Eleven anpassar sig in i ett sound som inte är förenligt med den egna rösten.

Kan vara direkt skadlig om elev sjunger med;

1. Felaktigt omfång (t.ex. En bas som sjunger i tenorläge eller en sopran som sitter i altstämman)
2. Felaktig fonation (t.ex. Press eller läckage)
3. Felaktig dynamik (t.ex. För starkt "skriksång")
4. Felaktig användning av röstapparaten och kroppen (leder till spänningar)
- 5 Felaktiga ideal (t.ex. Härma artister eller genre som inte passa röst eller ålder)

Var god bemöt detta påstående.

Elever från musikklass är hämmade i jämförelse med andra elever.

Ibland tror jag att om man inte har så stora förkunskaper så måste man gå på "känslan" vilket jag tror är lättare i ett sånt ämne som musik många gånger. Sedan tror jag att för vissa elever från musikklasser så är den musikaliska förkunskapen ett hjälpmedel att våga mer, ger en självkänsla.

Denna fråga är svår att svara på. Jag tror det är väldigt individuellt från elev till elev.

Fias svar

Fråga 1

Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

De kan ha fler förutfattade meningar om hur musik ska utföras och inte utföras än andra elever. De kan ha svårt för att vara kreativa utanför ramen av vad de blir tillsagda.

Fråga 2

Anser du att musikklass är en musikaliskt kreativ miljö?

Nej, jag tycker de får för lite utrymme för att uttrycka sin egen musikalitet. Däremot blir de hejare på att göra som de blir tillsagda.

Fråga 3

Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet?

Jag tror inte det är där som problemet ligger. Jag tror man kan kombinera teoretiska kunskaper med eget skapande så länge det inte blir att det kreativa utgår från det teoretiska. Jag tror det är viktigt att man försöker sära på de olika momenten, och använder den andra delen som en bank att hämta ur snarare än en måttstock.

Fråga 4

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Positivt: De lär sig lyssna på varandra och vara öppna för hur det låter. De måste samarbeta rent musikaliskt för att det ska bli ett bra resultat.

Negativt: De får ingen chans att samarbeta eftersom de hela tiden har en ledare som styr vad de ska göra.

Fråga 5

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Positivt: De får höra klanger

Negativt: De får ingen chans till egen kreativitet eftersom det hela tiden handlar om att passa in i samma form så att det låter så bra som möjligt.

Fråga 6

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Positivt: De hittar en egal klang och förhoppningsvis en bra teknik för sjunga "fint".

Negativt: De hittar inget eget uttryck och kan få en felaktig sångstil eftersom det inte finns möjligt att korrigerar enskilda röster.

Var god bemöt detta påstående.

Elever från musikklass är kreativt hämmade i jämförelse med andra elever.

Ja det tycker jag mig se överlag, men precis som med andra elever så finns det även kreativa musikklass elever liksom hämmade andra elever. Men kreativiteten har nog inte frodats p.g.a. att de gått i musikklass.

Gabriellas svar

Fråga 1

Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

Ja, visst är det skillnad. Musikklass elever har givetvis en vana och en rutin vid undervisningssituationen och även av konsertsituationer. Det är dock viktigt att vara medveten om att det finns många elever som inte har gått musikklass och som har en stor erfarenhet av konserter från t.ex. Kulturskolan eller kyrkan. Generellt anser jag dock att notkunskaperna är bättre hos elever som gått musikklass och att de har fått jobba med sin röst och sin kreativitet. Just detta jobbade kan också ha givit eleverna en uppfattning om "hur man skall göra" som kan vara både på gott och ont. Ibland känns det som om musikklasserna har format eleverna på ett visst sätt och i de här åldrarna är man ju väldigt lättformad. Detta gäller ju dock alla typer av grupper som samlas.

Fråga 2

Anser du att musikklass en musikaliskt kreativ miljö?

Jag tycker att det är svårt att generalisera men ser jag till den verksamhet som jag jobbar i anser jag att det är en mycket kreativ musikalisk miljö. De uppmuntras till eget komponerade och i samtliga delämnena får de sätta sin egen musikaliska prägel på det som de framför. Inte minst i gymnasiet musikklasser årskurs

2 och 3 när de delvis kan lämna baskunskapsinlärandet och kan gå vidare ett steg. Jag tycker att det är viktigt att låta eleverna prova på olika delar inom musikområdet. Inom vissa musikklasser har man redan under mellan- och högstadiet sånggrupper som stimulerar eleverna mycket (och gör eleverna till bättre körsångare) och även ensemblespel där eleverna t.ex. får skriva egna låtar och bilda egna grupper. Jag tror att dessa elever får en mycket större bredd i sitt musicerande och i sin kreativitet än de som bara t.ex. sjunger kör.

Fråga 3

Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet?

Nja, jag tror inte är något stort problem. Det är viktigt att pedagogen är tydlig med att instruera hur de teoretiska kunskaperna skall förvaltas så att det inte bara lärs in slentrianmässigt. I vissa enstaka fall kanske eleverna hakar upp sig på de teoretiska kunskaperna och blir låst av dem men jag anser ändå att det är bättre att ge eleverna en bra teoretisk grund att stå på. De kunskaperna ger eleverna en stadig bas och ger eleven en förståelse av hur allt fungerar och hur hon skall gå vidare. Det är viktigt att eleven själv känner sig hjälpt av sina kunskaper.

Fråga 4

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Positivt: I kören jobbar man med ett gemensamt mål och alla sångare är viktiga för att det skall fungera. Intonation t.ex. är något som samtliga måste jobba med. Det är verkligen teambuilding att sjunga i kör.
Negativt: Det är lätt att bli en i mängden som bara dras med av något ankare i stämman. Det är då svårt att få alla att samarbeta utan stämman leds av enstaka sångare. Kör är ingen demokratisk situation utan den styrs till stor del av körledaren.

Fråga 5

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Positivt:
Negativt: Vissa sångare kan säkert känna sig hämmande i körsångssituationen. Det är ju dock en rätt styrd verksamhet och inte alls särskilt demokratisk. Man får ju inte sjunga som man vill, man måste rätt sig i ledet och sjunga som de andra. Egen kreativitet ges inte så stort utrymme i just körsång.

Fråga 6

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Positivt: Med en sångtekniskt kunnig körledare skall eleven kunna jobba med sin teknik även i kören. Eleven har en möjlighet att lyssna in sig och inspireras av sina körkamrater och lära sig att lyssna. Vanligt är ju också att killar lättare går igenom sitt målbrott när de under hela den perioden sjunger.
Negativt: Det kan vara svårt för en elev att i körsångssituationen hitta det som man har jobbat med i sin egen sångundervisning. Lätt att falla tillbaka i fel teknik och inte orka jobba hela körpasset på rätt sätt. En del elever spänner sig i körsituationen och har svårt att hitta sin rätta teknik, viktigt med en avspänd känsla på körrepetitionerna.

Var god bemöt detta påstående.

Elever från musikklass är kreativt hämmande i jämförelse med andra elever.

Svårt att generalisera, skiljer ju givetvis från musikklass till musikklass. Vi tycker oss dock kunna se vid våra antagningsprov att eleverna som kommer från musikklass i större grad är rädda för att göra fel och har en viss grad av hämning. De har en uppfattning av att det skall låta på ett visst sätt och vi får jobba rätt hårt med att ta ur dem den bilden. De har formats från tidig ålder och har kanske under sina tidigare år i musikklass aldrig fått jobba med sin egen röst utan fått instruktioner som gäller 30 andra att ta till sig. Elever som inte kommer från musikklass har inte fått någon ram runt sig utan är friare på att testa och något mer lättjobbade.

Håkans svar

Fråga 1

Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

Musikklass elever har av naturliga orsaker ofta kommit längre vad gäller ex vis notläsning och musikteori. De är också vana att smälta in i ett större sammanhang, t ex i en kör, är vana att ta musikaliska instruktioner mm. Ibland kan jag uppleva att de är något mer försiktiga/hämmade än andra elever vad gäller att improvisera, skapa eget, våga göra ”sin grej”. Men jag ser inte detta mönster helt tydligt. Elever utan musikklassbakgrund kan ibland också ha väldigt jobbigt med detta eftersom de många gånger kan känna sig underlägsna sina ”duktiga” musikklasskompisar och därför också har svårt att släppa loss ordentligt.

Fråga 2

Anser du att musikklass en musikaliskt kreativ miljö?

Avses musikklass på grundskolan eller på gymnasiet? Vad gäller grundskolan så tror jag att det generellt är mer av skapande i mellanstadiet än vad det blir i högstadiet. Den skola där jag själv har/har haft barn, Sollentuna musikklasser, skriver eleverna t ex en egen musikal (med viss handledning) i åk 6. I åk 4 spelar man mycket teater o s v. Det känns som att detta skapande avtar en del på högstadiet. Det finns förstås ett inbyggt problem med musikklassidén – i stort all undervisning sker i hel- eller halvklass, och mycket baseras på körsång och där är det inte alltid helt lätt att släppa fram enskilda elevers initiativ och skaparkraft.

Fråga 3

Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet?

Ja, det tror jag absolut. Om teorin lärs ut som ”regler” som man inte får bryta mot, mönster som man alltid bör följa så är det nog definitivt så. Men det skall absolut inte behöva vara så, det handlar nog helt om hur man bygger upp teoriundervisningen rent pedagogiskt. Musikteorin som sådan är absolut inte kreativitetshämmande, den är ju tänkt som ett hjälpmedel för att få ner melodier, kanske egna kreativa idéer/låtar, på noter, kunna namnge de ackord man använder sig av i en låt, kunna notera ett arrangemang men kanske redan har tagit ut gehörsmässigt o s v. Av egen erfarenhet vet jag dock hur svårt det kan vara att få teoriundervisning att upplevas så praktisk och verklighetsanpassad som jag beskrivit ovan.

Fråga 4

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Positivt: För att nå ett bra resultat, önskad klang och uttryck är det ju helt avgörande att samarbeta och att alla drar åt samma håll i en kör. Därför borde körsång vara den ultimata verksamheten vad gäller att utveckla samarbetsförmågan.

Negativt: Risk finns att elever är så måna om att bli sedda av körledaren, att visa sig ”duktiga” och så småningom få ett bra omdöme/betyg att de inte alls bryr sig om helheten eller att lyssna in övriga stämmor. Det kan också uppstå irritation hos elever som är duktiga notläsare om man hela tiden måste visa kompisar var man är i noterna, förklara olika musikaliska begrepp mm som körledaren använder.

Fråga 5

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Positivt: Då man i körsången når fram till de där magiska ögonblicken där många röster smälter ihop till en enda, då det blir en enda klang, och då man upplever att man verkligen både blir berörd själv och lyckas beröra sin publik, tror jag att körsången kan ge massor av lust till eget skapande. Det är kanske inte så ofta dock som man i skolsammanhang når fram till detta slutresultat.

Negativt: Kanske det svåraste musikämnet vad gäller att locka fram elevers kreativitet, i betydelsen ”skapa eget”. Frågan är om det ens är önskvärt... Det är ju körledaren som använder kören som sitt instrument och är kreatören. Jag tror inte att brist på denna typ av kreativitet i körämnet behöver negativt påverka övrigt musikaliskt skapande verksamhet.

Fråga 6

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Då jag själv inte är sånglärare har jag kanske inte så mycket att säga på denna fråga. Men självklart är det så att elever som använder sin röst fel eller har någon skada på stämband eller liknande lätt kan ”försvinna” i en kör, och på så vis kanske problemet förvärras av mycket sång istället för tvärtom. Att körpedagogen jobbar med röstvård och tonbildning i sin undervisning och emellanåt tar sig tid att lyssna enskilt på elever som misstänks ha problem är förstås viktigt.

Var god bemöt detta påstående.

Elever från musikklass är hämmade i jämförelse med andra elever.

Jag tror att det alltid kommer att finnas elever som har en viss hämning, vilken bakgrund de än har. Men man bör i musikklassundervisningen skapa förutsättningar för dessa elever att våga släppa loss. Om dessa är fler i musikklasser, det vet jag inte, men ibland känns det så. Svårt att svara på.

Ingrids svar

Fråga 1

Upplever du någon generell skillnad på elever som gått musikklass i grundskolan och elever som inte gjort det?

Musikklass elever en bra grund att stå på, de vet hur musik funkar. Teoretisk har de ofta en bra grund. De som jag undervisar och inte gått musikklass har ju ofta någon annan musikalisk bakgrund. Ibland har jag även oslipade diamanter som kommer från ingenstans. Dom är också viktiga. Kanske för att visa att det blir tråkigt om alla blir FÖR slipade.

Fråga 2

Anser du att musikklass är en musikaliskt kreativ miljö?

Vissa musikklasser är duktiga att ta till vara och släppa fram kreativitet men vissa är musikklasser är rena skräckexempel. De ställen som BARA har körsång kan aldrig vara nyttiga för den kreativa själen.

Fråga 3

Kan för mycket teoretiskt kunnande inverka hämmande på elevers kreativitet.

Ja, om de inte förstår att; teorikunnande INTE räcker för att bli en duktig musiker. Teoretiskt kunnande är inte ens nödvändigt för alla, men mycket nyttigt för de flesta.

Fråga 4

Hur påverkar körsång elevers samarbetsförmåga?

Positivt:

Alla måste göra sitt bästa och sammanhållningen i en stämma kan vara jättebra efter ett väl utfört jobb.

Negativt:

Ibland kan EN stämma fungera lite sämre och det finns en tendens att de andra stämmorna visar lite dåliga sidor med suckar och ögonkast. Det är något som INTE får det att fungera särskilt bra.

Fråga 5

Hur påverkar körsång elevers kreativitet?

Positivt: Om man ger eleverna möjlighet till en bred musikalisk fostran är kör en viktig del i det hela.

Men det måste finnas andra musikaliska uttrycksformer i elevernas undervisning.

Negativt: Om man bara sjunger kör ger det musikaliska kickar men kan knappast kallas för kreativa.

Fråga 6

Hur påverkar körsång elevers rösttekniska utveckling?

Positivt: Med rätt röstlig kontroll från körledaren (som förhoppningsvis är kunnig inom röstämnet) så är kör mycket givande och en otrolig musikalisk upplevelse.

Negativt: Många kan spänna sig i försöken att låta som alla andra i kören. Man låter "sound" gå före tekniken. Det finns inte alltid utrymme och tid att lyssna in alla röster så risken att någon sjunger på ett tekniskt felaktigt sätt finns.

En del musikklasser kanske har en risk att bli för resultatnriktade och glömmer bort elevernas rösthälsa.

Var god bemöt detta påstående.

Elever från musikklass är hämmade i jämförelse med andra elever.

Jag har svårt att tro att man blir något annat än hämmad om man bara får sjunga kör hela tiden. Det är viktigt att blanda med individuella uppgifter och gärna uppgifter som inte har ett färdigt svar. Pedagogerna ger verktyg och fria ytor. Vissa hämmas kreativt av att inte få lära sig musikteori.